

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра журналістики

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Васильченко В'ячеслав Миколайович

«___» _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»
ЕКОЛОГІЧНА ТЕМАТИКА В ЗМІ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Виконавець: Олесневич (Карпишин)

Тетяна Володимирівна _____

Керівник: д-р філол. наук, проф.

Шульгіна Валентина Іванівна _____

Нормоконтролер: канд. пед. наук, доц.

Остапчук Світлана Сергіївна _____

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ.....	7
1.1. Екологічна журналістика у медіа.....	7
1.2. Аналіз висвітлення екологічних новин в українських ЗМІ.....	13
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ II ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ У ВИСВІТЛЕННІ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЇ.....	24
2.1. Роль журналістської діяльності у висвітленні захисту водних ресурсів.....	24
2.1.1. Дослідження журналістів та науковців про забруднення океанів пластиком сміттям.....	24
2.1.2. Аналіз негативного впливу нафтопродуктів на навколишнє середовище у журналістських матеріалах.....	28
2.1.3. Журналістський досвід у висвітленні стану води в Україні.....	33
2.2. Роль забруднення повітря в інформаційній площині.....	39
2.3. Резонансні розслідування та репортажі журналістів про найбільші сміттєзвалища в Україні: нелегальний вивіз сміття та корупційні схеми.....	43
Висновки до розділу 2.....	54
РОЗДІЛ III. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТА У ВИСВІТЛЕННІ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЇ.....	58
3.1. Захист журналістів на правовому рівні: їхні права та свободи.....	59
3.2. Шляхи уникнення небезпеки журналісту при збиранні інформації про екологічний стан об'єктів.....	63

Висновки до розділу 3.....	66
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Дипломна робота «Екологічна тематика в ЗМІ: український досвід» – це дослідження особливостей висвітлення екологічних проблем представниками українських медіа. Зважаючи на екологічну загрозу, яка постала перед усім світом, в роботі проаналізовано частоту та ефективність ЗМІ у висвітленні екопроблеми.

Актуальність дослідження полягає в тому, що на міжнародному рівні екопроблема досить широко висвітлюється у ЗМІ, а представники різних країн намагаються боротись із нею, шукаючи шляхи розв'язання. Адже за останні роки екологічна криза тільки посилюється: різко змінюється клімат, у Тихому океані плаває цілий континент пластика розміром з половину США, від забруднення масово гинуть морські тварини й людський організм споживає все більше отрути. Забруднення планети відходами перетворюється на справжню екологічну катастрофу. Проте, Україна у плані розв'язання екопроблеми рухається повільно: як у державних підходах, так і в медіа.

Мета дослідження полягає у визначенні та аналізі особливості висвітлення екологічної проблематики в українських ЗМІ.

Зазначена мета передбачає розв'язання таких завдань:

1. Визначити кількість спеціалізованих видань і частоту створення екоконтенту.
2. Дослідити ефективність роботи журналістів у подачі екопроблеми.
3. Показати найрезонансніші розслідування представників медіа щодо порушень екологічного законодавства.
4. Визначити повноту подачі інформації медіа щодо екологічного стану України.

5. Визначити правові засади журналіста при збиранні інформації про екологічний стан об'єктів.

Об'єктом дослідження є сучасні рейтингові українські ЗМІ.

Предметом дослідження є особливості висвітлення екологічної проблематики в українських медіа.

Методи дослідження. Під час дослідження були використані такі методи:

- метод структурно-функціонального аналізу – допоміг схарактеризувати українські ЗМІ, визначити їх роль у висвітленні екологічної теми;
- системний аналіз – дав можливість з'ясувати особливості висвітлення екологічних проблемно-тематичних ліній, підрахувати кількість новин і розділити їх за підрубриками;
- описовий метод – допоміг первинно проаналізувати, зібрати і викласти характеристики українських медіа у поданні екологічної кризи;
- моніторинг – дав можливість отримати інформацію на екологічну проблему в пошуковій системі Інтернету, на сторінках видань та каналах.
- теоретико-методологічне узагальнення результатів аналізу – використаний при визначенні ефективності журналістської діяльності у висвітленні екологічної проблеми та врахувати ризики, з якими може зіткнутись представник ЗМІ під час збору екологічної інформації.

Наукова новизна одержаних результатів – полягає у розкритті проблеми та наголошенні на її актуальності для представників українських медіа. Значний акцент зроблено на аналізі ЗМІ в Україні, зокрема доведенні частоти та періодичності висвітлення екопроблематики, дослідженні кількості спеціалізованих медіа та визначенні найцікавіших екологічних тем для журналістів. Не менш важливим фактором, який вдалось дослідити, – ефективність роботи представників ЗМІ та ризики, які виникають під час виконання їхньої професійної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що результати дослідження можна використовувати для просування екологічної

проблеми у маси, а також довести ЗМІ та владі, що в Україні дуже мало спеціалізованих редакцій, які прагнуть розв'язати екологічну проблему. Незначний відсоток розслідувань, репортажів та оглядів – повинні змусити медіа більше працювати над якісним екологічним контентом, залучати більше журналістів до висвітлення цієї проблеми та робити на екології великий акцент. Адже проблема глобальна – і ЗМІ повинні добитись від влади і населення, аби для розв'язання проблеми змінювалась людська поведінка, приймались відповідні кроки та ухвалювались необхідні закони.

Публікації. Основні положення дипломної роботи було викладено в публікаціях:

- Олесевич (Карпишин) Т.В. Проблема висвітлення екологічної тематики в українських ЗМІ: Матеріали студентських наукових конференцій. Київ: НАУ, Факультет міжнародних відносин, кафедра журналістики, 2021. С. 301-305

- Олесевич (Карпишин) Т.В. Особливості подачі українськими медіа екологічної проблематики: Матеріали студентських наукових конференцій. Мелітополь: Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, кафедра суспільно-гуманітарних наук, 2021. С. 443-445

Апробація результатів дослідження. Зміст і результати дослідження висвітлювалися на ХХІІ Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути» (Київ) та Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук» (Мелітополь).

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 85 сторінок.

РОЗДІЛ I

ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ

1.1 Екологічна журналістика у медіа

Екологічна журналістика є відносно новим напрямом в журналістиці. Її стрімкий розвиток та прогрес за останні десятиліття зумовлені важливістю даної сфери діяльності. Усе більше та більше працівників засобів масової інформації бачать доцільним говорити про екологічні проблеми та приділяти цій тематиці час.

Екологія – це поняття, що стосується всіх та кожного, на відміну від економічної чи політичної журналістики. Вплив стану навколишнього середовища на людину є очевидним, тому що ми є частиною природи. Сьогодні напевно немає людини, яка б не відчула на власному досвіді негативні наслідки від забруднення довкілля.

Головною місією екологічної журналістики є нагадати суспільству про взаємозв'язок між природою, навколишнім середовищем та людиною, про те, що всі екологічні проблеми, які виникають у нас сьогодні є результатом нашої діяльності, і тільки від нас залежить чи будуть вони розвиватись, чи людство все ж знайде шляхи протидії.

Екологічна журналістика охоплює постійне висвітлення усіх подій, пов'язаних з будь-якою взаємодією людей з навколишнім середовищем. Вона виступає в ролі повноцінного соціального інституту, що має активну соціальну позицію та має на меті донести максимально багато інформації для того, щоб врятувати планету від екологічної кризи.

Біля джерел природоохоронного руху в усьому світі завжди стояли саме журналісти та письменники. Підтвердження цьому є в різних країнах. Поштовхом для розвитку екологічної політики й журналістики стала діяльність ученої й письменниці зі Сполучених Штатів Америки Рейчел Карсон. Вона

досліджувала протягом багатьох років отруєння довкілля хімікатами, особливо пестицидами. Висновки було оприлюднено в книзі «Безмовна весна». Спочатку хімічна індустрія спробувала запобігти впливу цього видання на громадськість, придбавши його примірники, проте книга стала бестселером. Позиція журналістки та письменниці мала величезний вплив на громадськість. Тоді з'явилися і природоохоронні громадські ініціативи.

На установчому з'їзді всеукраїнської екологічної асоціації «Зелений світ» 1989 р. найбільш вагомим, емоційним та проникливим виступом була не промова фахівців-екологів, а саме письменницький виступ Олесь Гончара. Він чутливо й активно відреагував на проблеми екології, спрямувавши свій дар проти руйнівного ставлення до навколишнього середовища. Видатний діяч не змирився з байдужістю, грабіжницькою корисливістю відомств, що обертаються хижацьким винищенням природи, злочинною безгосподарністю, моральним зубожінням людей. Олесь Гончар у своєму творі «Чим живемо» поставив надзвичайно складні запитання, пошук відповідей на які стане основою творчості й журналістів наступних поколінь.

Фактори, що послужили передумовами появи екологічної інформації, можна сформулювати наступним чином:

- Людина як ведуча екологічна сила;
- Глобальність екологічних проблем;
- Аварії, катастрофи й символ століття;
- Поява громадських організацій, рухів і проєктів.

Безумовно, не всі вони проявлялися у журналістських матеріалах. Але безперечно, що завдяки появі екологічної інформації в результаті виниклих передумов на наших очах екологія з галузі біологічних знань перетворилася на соціальну науку про взаємодію природи й суспільства.

Отже, екологічна інформація – це інформація про стан елементів навколишнього середовища (повітря й атмосфера, вода, ґрунт, земля і т. д.), фактори (речовини, енергія, шум і випромінювання) та діяльність у сфері

довкілля, про стан здоров'я та безпеки людей, умови життя, стан об'єктів культури, будівель і споруд. Наше суспільство насилу усвідомлює, що без об'єктивної, повної та доступної природоохоронної інформації неможливо формувати громадську екологічну свідомість. Процес по зняттю заборон на екологічну інформацію тільки набирає силу.

Екологічна журналістика – це не тренд і не намагання ЗМІ привернути увагу до себе шляхом публікацій на популярні теми, що здатні викликати резонанс. Вона вимагає відповідального й свідомого ставлення. Екологія – це та тема, яку потрібно системно та постійно висвітлювати, а не від події до події або від катастрофи до катастрофи.

Екологічна тема в ЗМІ – і важлива, і складна. Стан здоров'я, благополуччя людини прямо пов'язані зі станом навколишнього середовища. Тому інформація про стан довкілля сприймається населенням загострено, яка зачіпає один з основних наших інстинктів – інстинкт виживання.

Оскільки саме засоби масової інформації є сьогодні основним джерелом екологічного донесення даних для більшості громадян, саме від журналіста залежить, чи дізнаються люди про існуючу проблему, як вони до неї поставляться, чи викличе проблема паніку в суспільстві або, навпаки, рішучі дії по захисту своїх прав на сприятливе навколишнє середовище.

Можна стверджувати також, що екологічна журналістика – один з інструментів у розв'язанні екологічних проблем. І це накладає відповідальність на журналіста. Особливо важливо, щоб він сам розібрався в суті проблеми, про яку розповідає. Неакуратність в поводженні з фактами, зайве прагнення до сенсаційності в подачі матеріалу можуть не тільки заплутати читача, але й викликати паніку.

Звертаючись до екологічної проблеми та аналізуючи її походження, журналіст одразу зіштовхується з іншими сферами людської діяльності: економічною, політичною, соціальною або медичною.

Журналіст у сфері екології повинен розуміти наукову й практичну специфіку екоявищ, знати історичний контекст екологічних подій, а також бути

в курсі нормативних рішень у сфері екологічної політики та діяльності екологічних організацій, розбиратись у поточних проблемах, а також вміти донести всю інформацію до аудиторії таким чином, щоб її можна було зрозуміти, попри всю її складність.

До основних напрямів екологічної журналістики відносять:

- політико-правовий і соціальний напрями – передбачають аналіз екологічних проблем, виявляють їх міжнародне і політичне значення, вивчають структуру та шляхи вирішення за допомогою екологічного законодавства;
- пізнавальний напрям – знайомить читача із науковою інформацією про функціонування природних систем і законів;
- еколого-економічний напрям – розглядає взаємозв'язок економічної та екологічної практик;
- морально-естетичний напрям – описує з моральної точки зору стосунки людини з навколишнім середовищем;
- напрям екологічної безпеки – пропонує наукові і практичні способи поведінки в умовах надзвичайних ситуацій;
- напрям захисту екологічних прав людини – аналізує порушення прав людини на безпечне навколишнє середовище, на вірогідну екологічну інформацію, а також факти переслідування людей за їх активну екологічну позицію.

Як стверджує екологиня Ангеліна Давидова, сьогодні екологічний журналіст – це той, хто транслює думки, формує порядок і стає вже практично експертом або активістом. Екологічну інформацію, яку він подає, не зводять тільки до «інформації про стан навколишнього середовища». Головним завданням журналіста – проаналізувати і знайти причини, фактори впливу на довкілля. Крім того, він повинен не лише шукати зміни стану елементів навколишнього середовища, а й визначити, як вони впливають на здоров'я населення, соціально-культурне середовище. Саме такі дослідження нерідко визначають значущість, актуальність екологічних проблем.

Основними функціями екологічної журналістики є:

- Інформаційна функція – надання аудиторії відомостей про стан навколишнього середовища, інформування про чинний або потенційний ризик для здоров'я людини й стійке існування екосистем.
- Просвітницька функція – знайомство читачів з основними законами екосистем, із небезпекою і негативними наслідками антропогенного впливу на навколишнє середовище; встановлення взаємозв'язків між окремими явищами.
- Організаційна функція – «стимулювання» населення до прийняття тих чи інших рішень, до конкретних дій.
- Контролююча функція – інформуючи про діяльність влади, підприємств, що впливають на стан навколишнього середовища, журналіст повинен надавати можливість людям реалізувати своє право на знання про стан довкілля і захищати своє право на сприятливе навколишнє середовище.

Варто зазначити, що екологія уже стала окремим напрямком національної мети до 2030 року «Комфортне і безпечне середовище для життя». Пропозиції багатьох громадських організацій, які раніше були лише закликами, сьогодні є частиною державної політики. Це означає, що задано вірний напрямок – в питанні вибору інструментів і завдань.

Мас-медіа – один з інструментів побудови демократичного суспільства. Контроль за управлінням навколишнім середовищем має стати одним із пріоритетів журналістської діяльності. Протягом тривалого часу поняття глобальної екологічної кризи в нас було майже відсутнє. У цьому контексті цікавий з багатьох причин аналіз Інтернет-видань, які тією чи іншою мірою висвітлюють проблеми довкілля. По-перше, ця тема лише недавно почала з'являтися в Інтернет-просторі, але стала так швидко розвиватися, що спричинила виникнення нових екологічних порталів. По-друге, зараз існує певне коло проблем, пов'язаних з екологічною кризою, висвітлення яких потребує певного рівня спеціальних знань, філософського осмислення накопиченого

досвіду тощо. По-третє, уже є певний досвід екологічної думки України як у минулому, так і тепер.

В Україні можна виділити такі Інтернет-видання:

- Загальні (або суспільно-політичні) – висвітлюють такі сторони життя: політику, економіку, міжнародні відносини, соціальну сферу й екологію.

- Спеціалізовані (тематичні) – видання і програми, розраховані на аудиторію, об'єднану певним загальним інтересом. Це спеціалізовані жіночі та чоловічі, наукові та розважальні Інтернет-видання, для дітей, автомобілістів, любителів домашніх тварин, бізнесменів, програмістів.

- Екологічні («зелені») сторінки – видання, що спеціалізуються на висвітленні різних аспектів і проблем екології та охорони навколишнього середовища. Мета їх – інформувати про наявні екологічні проблеми та сприяти підвищенню екологічної грамотності та культури своєї аудиторії.

Інтернет-видання – це вебсайти, завдання яких полягає у виконанні функцій засобів масової інформації (ЗМІ) в мережі Інтернет. Як і друковані, інтернет-видання керуються принципами журналістики.

Суттєвою перевагою інформаційних мереж є оперативність розповсюдження інформації. Фактично протягом декількох годин вона може надійти в Україну з іншого континенту. У багатьох випадках для підтримки екологічних акцій, допомоги активістам в інших ситуаціях – це чи не єдиний можливий комунікаційний засіб. Крім того, комп'ютерна пам'ять дозволяє зберігати великі масиви інформації й оперативно користуватися ними в разі необхідності.

В Україні практично немає класичних спеціалізованих екологічних Інтернет-ресурсів, відсутні портали екологічних новин, порівняно мало Інтернет-видань, які б висвітлювали екологічну тематику.

Проте попри певні недоліки, пов'язані з проблемами становлення, Інтернет є найефективнішим та наймасовішим інструментом поширення екологічної інформації.

Отже, екологічна журналістика – напрям, який безпосередньо пов'язаний зі станом навколишнього середовища та здоров'ям людини. Повітря, яким ми дихаємо, їжа, яку ми споживаємо, невід'ємно залежить від нашого довкілля. Аби зберегти його та врятувати себе від екологічної кризи, яка останніми роками різко погіршується, журналісти повинні вдаватись до аналізу, розслідування, брати відповідальність і розв'язувати екологічні проблеми. Чим більше вони будуть на слуху, чим об'єктивніше будуть висвітлені в ЗМІ, у людства буде шанс виправити свої помилки та відновити первинну красу довкілля.

1.2. Аналіз висвітлення екологічних новин в українських ЗМІ

Фактично щоденне забруднення довкілля або в промисловий спосіб (заводське виробництво чи його відходи), або в спосіб приватний (підпал сухої трави в спекотні дні, зараження місцевих струмків, численні локальні сміттєзвалища) спонукають екоактивістів до проведення різноманітних протестних заходів – від мирних до силових.

Глобальна зміна клімату внаслідок інтенсивної людської діяльності породжує аномальні явища на полюсах холоду, в океанських течіях, пустелях. Пожежі на величезних площах через спеку або затяжні тропічні зливи й повені завдають величезну шкоду флорі та фауні, середовищам людського проживання. Ці процеси висвітлюють здебільшого усі українські медіа. Вони подають короткі новини про забруднення, стан навколишнього середовища, зміну клімату, показують дослідження вчених та посилаються на їхні отримані дані. Проте, мало хто з них висвітлює екологічну катастрофу у публікаціях, розслідуваннях чи репортажах. Усі, зазвичай, обходяться звичайними замітками.

Крім того, екологічну тематику більшість українських медіа відносять до рубрики про науку чи суспільства, лише одиниці мають спеціально відведений розділ для неї. А це свідчить про те, що в Україні майже немає спеціалізованих редакцій й екологічна тематика не так широко висвітлюється ЗМІ, як події у світі чи політика. Не стоїть екологія ще нога в ногу з економікою і політикою, хоча вона сильно із ними взаємопов'язана.

Промоніторивши багато ЗМІ, ми помітили, що лише три платформи мають спеціалізований розділ для екологічної тематики. Зокрема, це «ЕкоРубрика», «GreenPost» та «Природа» на Суспільному. У них з'ясуємо особливості висвітлення екологічних проблемно-тематичних ліній, підрахуємо кількість новин і розділимо їх за такими підрубриками:

- захист довкілля;
- захист тварин;
- зміна клімату;
- пластик, сміття та забруднення;
- громадська активність;
- ініціативи, спрямовані на поліпшення довкілля;
- стан водних ресурсів;
- стан лісових ресурсів;
- стан повітря;
- захист флори та фауни;
- офіційні заходи щодо захисту довкілля (парламентські слухання у Верховній Раді України, Кабінеті Міністрів України та їхня екологічна політика);
- стихійні лиха.

Видання «Рубрика» виникло навесні 2018 року як суспільно-політичне ЗМІ та медіа конструктивної журналістики. Експериментуючи з темами, через рік редакція додала до напрямів і «Еко», оскільки їхня аудиторія активно відгукувалась на кейси прибирання засмічених ділянок, новини про екостартапи та історії екосвідомих українців. Тоді журналісти почали шукати актуальні інфоприводи для новин, розбирати проблемні кейси, готувати аналітику та розвивати відео.

Редакція випускає caption-ролики та серію документальних фільмів – їх випустили вже десять: про забруднене повітря у промислових містах Кривий Ріг, Маріуполь, Запоріжжя, вирубування лісів, добування бурштину, проблему сміттєзвалищ, питання шахт на Донбасі, деградацію ґрунтів, про водні ресурси й

про утилізацію залишків радіоактивних речовин. Усі фільми можна подивитися на YouTube-каналі. (додаток 1)

За словами редакторки «Рубрики» Анастасії Руденко, найбільше аудиторія «ЕкоРубрики» реагує на проблемні матеріали: кліматичні зміни, лісові пожежі чи проблеми, що могли спричинити звичайний недопалок.

Найбільш активними читачами «ЕкоРубрики» виявились підписники у Facebook (паралельно розвивають Instagram-профіль і спільноту в Telegram): саме тут ролик про 5 кроків, як зупинити кліматичні зміни, набрав майже 5 млн переглядів від аудиторії найрізноманітнішого віку. Загалом видання є двомовним: «Рубрика» пише українською і російською, розповідає саме про місцеві кейси, але намагається розширити коло читачів й на сусідні країни.

Як пояснила Руденко, наразі редакція чітко зрозуміла для себе, що схвальний фідбек доводить потребу продовжувати писати, розбирати поверхневі новини та надихати історіями.

Ми проаналізували, що журналісти в «ЕкоРубриці» за два роки випустили 95 відеороликів, розкриваючи та висвітлюючи важливі проблеми екології. У їхній соцмережі Facebook відео набирають різні перегляди: 4,3 млн, 744 тис., 277 тис., 135 тис., 61 тис. і навіть 7 тисяч. Під кожним роликом є коментарі їхньої аудиторії, яка висловлює свою думку на зазначену тему. Деякі відео набирають 500 коментарів, інші 50-20, але фідбек редакція отримує завжди. Окрім коментарів, люди лайкають пост, репостять його собі на сторінку і діляться зі своїми друзями. Це знову ж таки свідчить про те, що українська спільнота є свідомою і прагне змінити ситуацію в країні та світі.

За рік видання (з вересня 2020 по вересень 2021 рік) написало 113 матеріалів, які супроводжувались фотографіями та діаграмами. Найбільше медіа висвітлює ініціативи, новітні технології, які сприяють подоланню екологічних проблем та містять поради – таких новин аж 26. На захист тварин видання відгукнулось аж у 18 матеріалах, показало громадську активність у 16 новинах, стан довкілля – 14, зміна клімату – 11, пластик та сміття – 9, стан водних ресурсів

– 6, лісових – 4, захист флори та фауни – 4, про стихійні лиха було згадано лише у 3 матеріалах, і про стан повітря – у 2. (див. рисунок 1)

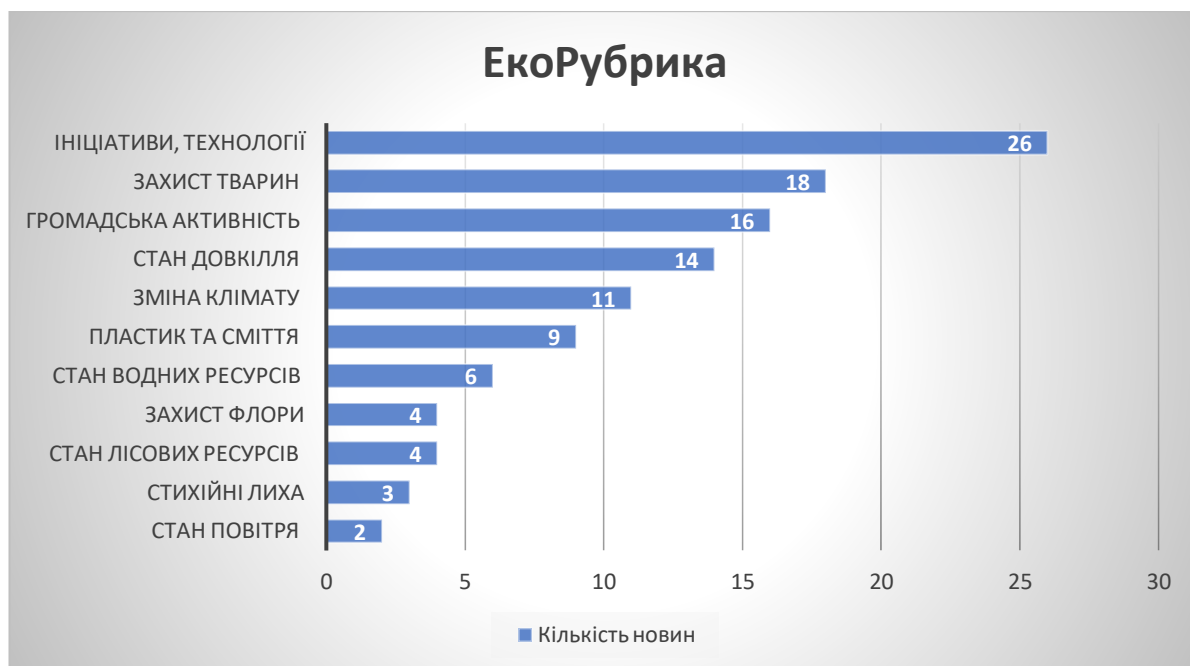

Рисунок 1

Щодо медіапроєкту «GreenPost», то він стартував восени 2019 року та позиціонує себе як інформаційно-аналітична платформа. У виданні пишуть на чотири теми: енергетичну, екологічну, аграрну та про здоров'я. Свої публікації поширюють на сторінках у соцмережах Facebook, Telegram, Instagram; також підтримують друковане видання.

Засновники «GreenPost» – керівниця Катерина та головна редакторка Оксана Щербак – помітили, що запит на якісний та експертний контент в цій ніші зростає й екотема трохи більше відгукується в аудиторії. Це стосується тем відходів і забруднення, якості води, вирубки лісу, зміни клімату, рівня радіації, ставлення до тварин та рослин тощо. Щоб «увімкнути» читача, спонукати його до коментарів і обговорення, редакція створює відеоконтент, що викликає емоції та штовхає до переосмислення.

«GreenPost» вважає своєю головною особливістю спецрозслідування. Редакція у такий спосіб намагається привернути увагу читачів та влади до зловживань у тих сферах, на яких спеціалізується видання. Серед останніх таких

публікацій – стаття про утилізацію медичних засобів, котрі під час пандемії COVID-19 «компанія-утилізатор» викинула в лісопосадці в Київській області.

Наразі над проектом працює керівниця, головний редактор, команда журналістів та випускових редакторів, smm-команда, маркетологи і програмісти. До створення контенту активно залучають блогерів, громадських активістів, екологів-експертів – але редакція сприймає їх не як конкурентів, а важливих учасників і ньюзмейкерів у спільному цифровому просторі.

Журналісти «GreenPost» активно ведуть розділ «Еко»: це помітно за кількістю опублікованих новин – щодня вони висвітлюють від 5 до 13 матеріалів. За рік (з вересня 2020 по вересень 2021 рік) видання опублікувало 3458 новин. Зокрема, найбільше «GreenPost» висвітлювало цікаві факти про природу, давало поради й розповідало, які рослини чи тварини належать до Червоної книги, або хочуть віднести до спадщини ЮНІСЕФ – таких новин налічується аж 952. Про стихійні лиха (лісові пожежі, повені, землетруси, буревії й вибухи) видання написало 442 матеріали, про погоду – 256, про надзвичайні ситуації із тваринами – як люди над ними знущалися, вбивали, експлуатували – 212, захист тварин – 206, стан водних ресурсів – 179, пластик та сміття – 172, громадську активність – 164, стан довкілля – 158, зміну клімату – 138, про уряд і його екозаконопроекти – 122, відходи та забруднення – 118, ініціативи й новітні технології – 107, стан лісу – 102, космос (запуск ракети, наближення астероїду до Землі) – 46, стан повітря -43, захист флори та фауни – 41 (див. рисунок 2).

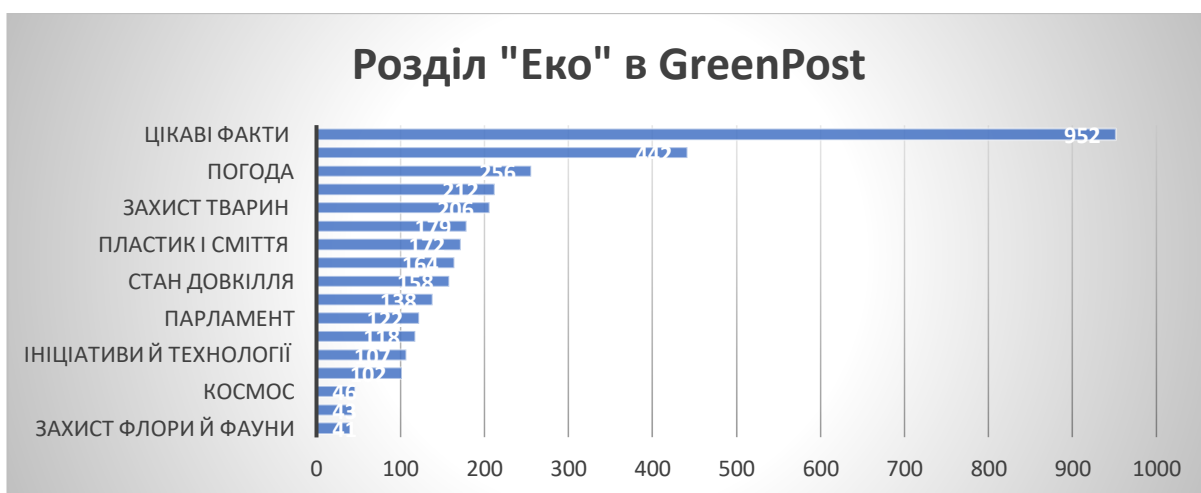

Рисунок 2

Ну і третім українським медіа є «Суспільне», яке має рубрику «Природа». Згідно з Інститутом масової інформації, «Суспільне» у 2020 році увійшло до «білого списку» українських медіа, які мають рівень якісної інформації понад 95%.

Пріоритетними темами для висвітлення новин в рубриці, що знаходять відгук в аудиторії, є питання погоди, чистоти повітря, питної води, озеленення міста, змін клімату, масових стихійних лих.

Проаналізувавши розділ «Природа», зрозуміли, що видання переважно висвітлює стан екології в сучасних умовах, посиляючись часто на дослідження вчених та науковців з ООН та ВООЗ. Ну й обов'язкова тема, яка публікується щодня, – погода: як короткотермінова, так і далекий її прогноз.

За рік (з вересня 2020 по вересень 2021 рік) видання опублікувало 887 екологічних новин в розділі. Найбільше, звісно, погоди – аж 442. Також багато журналісти «Суспільного» писали про стихійні лиха у світі – повені, землетруси, пожежі – 132, та публікували дослідження вчених – 92. Про зміну клімату написано 59 новин, стан довкілля – 36, пластик, сміття, відходи – 22, стан водних ресурсів – 21, захист тварин – 20, стан лісу – 16, надзвичайні ситуації із тваринами – 15, стан повітря – 10, уряд – 10, громадську активність – 9 та ініціативи – 3. (див. рисунок 3)

Рисунок 3

Порівнюючи дані з «GreenPost» і «Рубрикою», статистика «Суспільного» свідчить лиш про те, що телерадіомовник висвітлює тільки резонансі події й не сильно заклопотане екологічною кризою. Наявність щодня погоди – зовсім не відображає справжньої проблеми, яка постала перед нашим людством. А звичайні замітки – жанр, у якому написані всі новини, – не розкривають екологічної катастрофи. Наукові дослідження, які публікувало видання, не належали їм: у новині журналісти посилались або на закордонні ЗМІ, або пресслужби вчених.

Проте схожа ситуація спостерігається і в інших українських медіа: вони також не акцентують великої уваги на проблемі довкілля і зміні клімату. Аби доказати це і більш об'єктивно розкрити картину, ми вирішили ще проаналізувати три ЗМІ, які не мають спеціалізованої рубрики.

За даними всесвітнього статистичного рейтингу Alexa Internet та Інтернет Асоціації України, одними з найпопулярніших інтернет-видань є «УНІАН» та «24 телеканал новин». Аналізуючи ці ЗМІ, вирішили дещо звужити рамки дослідження й обійтись одним пошуковим словом «Еко».

На власний запит на «УНІАНі» отримали 247 новин, опублікованих за рік (вересень 2020 – вересень 2021). Видання найбільше висвітлювало стан довкілля, води й забруднення саме в Україні. Розподіливши новини за рубриками, маємо такі дані: стан довкілля – 61 матеріалів, водний стан ресурсів – 34, відходи, сміття й забруднення – 28, кримінальні справи чиновників – 20, зміна клімату 17, ініціативи (відкриття заводів, створення нових екопроектів, екологічних смартфонів) – 17, громадська активність – 16, цікаві факти – 15, стан лісу – 13, стихійні лиха – 12, стан повітря – 8, уряд – 6. (див. рисунок 4)

На «24 каналі» ситуація дещо краща, оскільки окрім звичайних заміток, видання проводило власні дослідження та експерименти. Звісно, їх не так багато, проте, вони у них є. За рік (вересень 2020 – вересень 2021) видання опублікувало 677 матеріалів. Найбільше медіа висвічувало стан довкілля та ініціативи, як українські, так і закордонні, які сприяють вирішенню екологічної кризи. Журналісти не байдужі до стану водних ресурсів та повітря в Україні й вдаються

до написання власних досліджень та експериментів. Так, про відкриття екологічних заводів, проєктів щодо заміни пластику, виготовлення екотехнологій – ініціативи – написано 148 новин, про стан довкілля – 95, про цікаві факти – 71, про зміну клімату – 69, пластик, сміття та відходи – 62, стихійні лиха – 57, водний стан ресурсів, серед яких два сюжети та журналістський експеримент, – 43, кримінальні історії із чиновниками – 33, громадська активність – 32, стан повітря – 29, законопроєкти в парламенті – 23 і стан лісу – 15. (див. рисунок 4).

Рисунок 4

Ну і до свого аналізу, хотілось би ще додати дослідження кандидатки наук із соціальної комунікації Олени Ковальчук, яка у 2020 році дослідила екологічну тематику у таких популярних українських інтернет-газетах як «Урядовий кур'єр» та «День».

За її словами, найбільше публікацій про екологію було зафіксовано в газеті КМУ «Урядовий кур'єр» – 131, які супроводжувалися 178 фотографіями, інколи фотоколажами, інфографікою, діаграмами. Їхній розподіл за виділеними темами такий: захист флори та фауни – 57; стан водних ресурсів – 27; громадська активність (екоініціативи, екопроєкти) – 16; стан лісових ресурсів – 15; стан

повітря – 6; офіційні заходи в частині захисту довкілля внутрішні та міжнародні – 4; стихійні сміттєзвалища – 4; екобізнес – 2.

Слідом за «Урядовим кур'єром» за кількістю екологічних публікацій іде газета «День» – 95 публікацій. В основному це замітки – 94 й один огляд. Усі замітки в газеті «День» обов'язково супроводжувалися фотографіями (на 94 замітки припадає 93 фотографії, не рахуючи фотоілюстрацій у п'яти фотозамітках), значно рідше – інфографікою.

Такий аналіз дав чітку картину того, як українські ЗМІ висвітлюють екологічну проблему. За нашими спостереженнями, видання, які мають спеціалізовану екорубрику, широко подають картину проблеми й намагаються донести її своїй аудиторії. Одразу помітно, як працюють журналісти, що відповідають за один розділ й одну тематику, і журналісти, які висвітлюють різноманітні події.

Відповідно до дослідження, «Екорубрика» має не лише новини про стан довкілля, але й відеосюжети про зміну клімату, пластик, стан води, повітря щодо, які активно відгукуються їхній аудиторії. Такі матеріали набирають сотні тисяч й мільйони переглядів.

Якщо поглянути, для прикладу, на «УНІАН», який не має відповідного розділу, він висвітлює один фактаж даних про екологію без розслідувань, аналізу та експериментів.

Платформа «GreenPost» – єдине видання в Україні, яке пише настільки багато про екологію. Воно щодня публікує до 10 новин і займається також спецрозслідуваннями. Редакція своїми матеріалами намагається привернути увагу читачів та влади до зловживань у тих сферах, на яких спеціалізується. За рік вони висвітлили майже 3500 матеріалів, в той час, як інтернет-газети «Урядовий кур'єр» та «День» написали 130 та 95.

З трьох платформ, які мають спеціалізований розділ для екологічної тематики, а це «ЕкоРубрика» та «GreenPost» та «Природа» на Суспільному – перші два мають значно більше наповненого контенту. Вони активніше висвітлюють екоподії, стан довкілля та проблеми, аніж це роблять журналісти на

«Суспільному». Але якщо порівнювати розділ «Природи» із виданням «УНІАН», «24 каналом» чи навіть з інтернет-газетами «День», «Урядовий кур'єр», знову ж таки «Суспільне» більше висвітлює інформації, аніж щойно перелічені медіа.

Все це свідчить лиш про те, що спеціалізовані ЗМІ створюють багато якісного контенту. Вони затрачають більше ресурсів, сил та енергії, проте мають хороший фітбек від своєї аудиторії. Їхні журналісти сприяють тому, аби бути почутими та показати стан екологічної кризи на усіх рівнях – не лише у нашій країні, але й на міжнародному рівні.

А коментарі та перегляди, які залишають читачі під журналістськими матеріалами, свідчать тільки про те, що екологія цікава тема для населення, люди готові це обговорювати та сприяти покращенню навколишнього середовища.

Висновки до розділу 1

Екологічна журналістика – жанр журналістики, що передбачає широке висвітлення екологічних питань як глобального, так і регіонального значення. Її предметом є збір, аналіз і розповсюдження інформації, що стосується поточних подій, тенденцій і проблем, пов'язаних з навколишнім середовищем, з яким постійно взаємодіє людина.

Мета такої журналістики – не тільки інформування аудиторії про існуючі екологічні проблеми, але також і сприяння в їх вирішенні. А це накладає відповідальність на журналіста, якому важливо самому розібратися в суті проблеми та вдало донести її до людства. Він повинен володіти розумінням наукової й практичної специфіки екологічних явищ, знанням історичного контексту екологічних подій, а також повинен бути в курсі нормативних рішень у сфері екологічної політики.

Оскільки Інтернет-ресурси – найефективніші та наймасовіші інструменти поширення екологічної інформації, їх слід використовувати на повну. Вони відкриті й незалежні від простору та часу, а також дають змогу підтримувати миттєвий зворотний зв'язок з аудиторією. Коли населення відгукується на екологічні проблеми – це свідчить лише про небайдужість людей до такої теми.

Але, на жаль, у «глобальній павутині» не так багато українських сайтів, присвячених екотематичі. Їхня кількість обмежується двома-трьома десятками. При цьому в Україні майже немає справжніх у класичному розумінні екологічних Інтернет-видань.

Публікації про екологічні катаклізми, техногенні аварії часто подаються не як одні з основних суспільно значущих тем, а як другорядні події місцевого значення. А от спеціалізованих редакцій, які висвітлюють екологічні проблеми у всіх її напрямках, взагалі одиниці. За нашим аналізом, таких медіа в нашій країні – лише три, які мають спеціально відведену рубрику для екологічної тематики й активно її наповнюють. Загальні ЗМІ намагаються висвітлювати екотеми, проте вони не дають об'єктивної та широкої площини проблем, не проводять досліджень, спецрозслідувань і не показують повної картини екологічної кризи. У їхніх публікаціях відсутні аналітичність та заглиблення у зміст і причини подій та явищ.

На нашу думку, якби спеціалізованих ЗМІ було б не три, а хоча б декілька десятків, впевнені, наше довкілля не було б в такому критичному стані. Адже засмічені вулиці, забруднене повітря залежать тільки від нас і нашої поведінки. А якщо про проблему завжди говорити, показувати її наслідки та результати, приймати правильні рішення зі сторони правління, екологічну кризу можна подолати.

Хоч і в Україні мало екологічних медіа, все одно радує цей факт, що вони є, що є журналісти, які проводять дослідження, експерименти, висвітлюють їх у різних форматах: від тексту до відео. Вони прагнуть донести своїй аудиторії проблеми довкілля у всіх проявах. Більше ніж три тисячі новин на «GreenPost», понад п'ять мільйонів переглядів у Facebook про 5 кроків, як зупинити кліматичні зміни на «ЕкоРубриці» уже свідчать про ефективну журналістську діяльність. А коментарі, лайки та поширення говорять про взаємозв'язок із небайдужою аудиторією, яка почула слова журналістів, побачила проблему і яка готова змінювати себе, свої звички й діяти задля збереження навколишнього середовища.

РОЗДІЛ II

ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ У ВИСВІТЛЕННІ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЇ

Якщо не брати до уваги погоди та стихійних лих, то однією із нагальних проблем, до якої часто звертаються журналісти – це стан довкілля, особливо забруднення водних ресурсів та атмосферного повітря, а також велика кількість сміття та відходів.

За останні роки кількість забруднення неухильно зростає у світі. Воно починає перетворюватися на справжню екологічну катастрофу. За оцінками експертів, з року в рік маса відходів збільшується на десять мільйонів тонн. Моря й океани уже перетворились на плаваючі сміттєзвалища, а загазованість, смог і забруднене повітря завдає людству неухильних проблем зі здоров'ям.

2.1. Роль журналістської діяльності у висвітленні водних ресурсів

2.1.1 Дослідження журналістів та науковців про забруднення океанів пластиковим сміттям

Майже 80 відсотків всього сміття, яке знаходиться в морях та океанах, становлять вироби з пластмаси. Зокрема, у Північній і Південній Атлантиці, північній і південній частині Тихого океану і в Індійському океані утворились уже п'ять плавучих сміттєзвалищ. Найбільша з них – велика тихоокеанська сміттєва пляма. Ця величезна купа плавучого сміття тримається на одному місці під впливом підводних течій, які мають завихрення. Острів швидко росте, щодня в океан з усіх материків скидається ~ 2.5 мільйона шматочків пластику й іншого сміття. Спеціалісти-океанологи стверджують: площа плаваючого сміття у 2 рази перевищує континентальну площу США.

Що цікавого, так це те, що про пляму говорять уже понад півстоліття. Вперше її було згадано в публікації 1988 року, виданої NOAA в США. У

матеріалі були наведені дані, отримані вченими за останні три роки, де стверджувалось, що в областях, підвладних певним океанічним течіям, накопичується багато сміття. Реальне його скупчення було виявлено уже в 1997 році Чарльзом Муром, який пропливав через суміш різного плаваючого сміття на шляху до Лос-Анджелеса.

У 2018 році було проведене важливе дослідження групою вчених Slat, які встановили, що 79 000 тонн сміття – це цифра в чотири рази більша від очікуваної.

«Сміттєва пляма збільшується швидше, ніж вважалося раніше: накопичення мікрочастинок пластику прискорюється експоненціально», – стверджують дослідники Slat.

За підрахунками Державного об'єднання наукових і прикладних досліджень Австралії (CISRO), на дні Світового океану лежить понад 14 мільйонів тонн частинок пластику – це десь у 30 разів більше, ніж на поверхні води.

Зокрема Джастін Баретт із колегами із CISRO вирішили оцінити забруднення океанічного дна пластиком. Для цього вони зібрали 51 зразок води на глибині 1,6-3 км із шести різних локацій у Великій Австралійській затоці. Аналіз показав, що у зразках міститься у середньому 1,26 фрагмента пластику (тобто частинки діаметром 5 мм або менше) на один грам води.

А у 2021 році науковці Університету Реджепа Таїпа Ердогана виявили у Чорному морі біля берегів Туреччини понад 1 млн частинок мікропластику на кожен квадратний метр поверхні моря. За словами вченої Ульген Айтан, Чорне море не захищене від мікропластику. Це дренажна зона не лише для шести приморських країн, але і для 22 інших. Більше пластмас потрапляє в море з кількох причин: від незаконних звалищ до неправильного поводження з відходами.

Дослідники наголошують на тому, що у світі вже не лишилося жодного моря, де не було б мікропластику, й він загрожує здоров'ю людей, оскільки зустрічається не лише у воді.

«Пластмаса є не тільки в аквакультурі. Пластмаси є у воді, яку п'ємо, у повітрі, яким дихаємо, та у всіх видах обробленої їжі», – наголосила Айтан.

Повільно розкладаючись, пластик завдає серйозної шкоди навколишньому середовищу. Птахи, риби (та інші мешканці океану) страждають найбільше. Пластикові відходи в океані є причиною загибелі більше мільйона морських птахів на рік, а також понад 100 тисяч особин морських ссавців. У шлунках мертвих морських птахів знаходять шприци, запальнички й зубні щітки – всі ці предмети птахи заковтують, приймаючи їх за їжу.

«Кількість мікропластику зростає з кожним днем, так само як розширюються площі, де він присутній. Риби, що харчуються планктоном часто приймають його за їжу, оскільки вони мають приблизно однаковий розмір. Мікропластик також може змішуватися з планктоном і потрапляти таким чином в організм риби», – сказала доцент Ульген Айтан.

За даними вчених із Плімутського університету, 700 видів морських тварин опинилися під загрозою. Понад 90% морських пташок у світі мають шматочки пластику у їхніх шлунках. Саме пластик стає причиною вимирання багатьох видів. Уже через нього зникло 693 види морських мешканців – близько 400 із них через те, що або заплуталися в ньому, або проковтнули. Без винятку, від нього страждають як маленькі морські види, так і великі.

Норвезький вчений Гейр Вінг Габріельсен говорив: «Тільки з 2009 по 2016 рік кількість видів, у шлунку яких був пластик, зросла зі 130 до 800. Нумо проведемо паралель: що було б, якби це у нас шлунок був повний пластмаси?»

Міжнародні ЗМІ відіграють активну роль у дослідженнях та висвітленні даних про стан океану, акцентуючи, як забруднення впливає на живих організмів. Зокрема, у 2018 році журналісти американського популярного журналу National Geographic зробили шокуючі фото тварин, які «потопали» у смітті: лелеки в пластикових пакетах, черепахи в рибальських сітках, поля і океани сміття. Видання присвятило свій номер «Планета або Пластик?» екологічній проблемі: зростанню пластику на нашій планеті. За словами головного редактора, мандрівники, дослідники та фотографи журналу протягом

130 років на власні очі спостерігали руйнівний вплив одноразових виробів із пластику на океани, і робили фото «вбивства живої природи». Своїм випуском компанія прагнула змінити думки людей щодо надмірного використання пластику (додаток 2,3, 4,5,6).

Журналісти-розслідувачі американського видання Wall Street Journal провели дослідження, в якому з'ясували, хто найбільше забруднює нашу планету. За їхніми даними, найбільшим забруднювачем океану є Китай, який викидає протягом року майже 8,8 мільйона відходів, з яких 3,53 млн йде у Світовий океан. За ним з далеким відставанням іде Індонезія, яка продукує 3,2 млн сміття, із яких 1,29 млн йде в океан. Потім у списку Філіппіни, В'єтнам, Шрі Ланка, Таїланд, але уже не з такими значними відривами. Всі країни є джерелом близько 63% усіх пластикових відходів (див. рисунок 5).

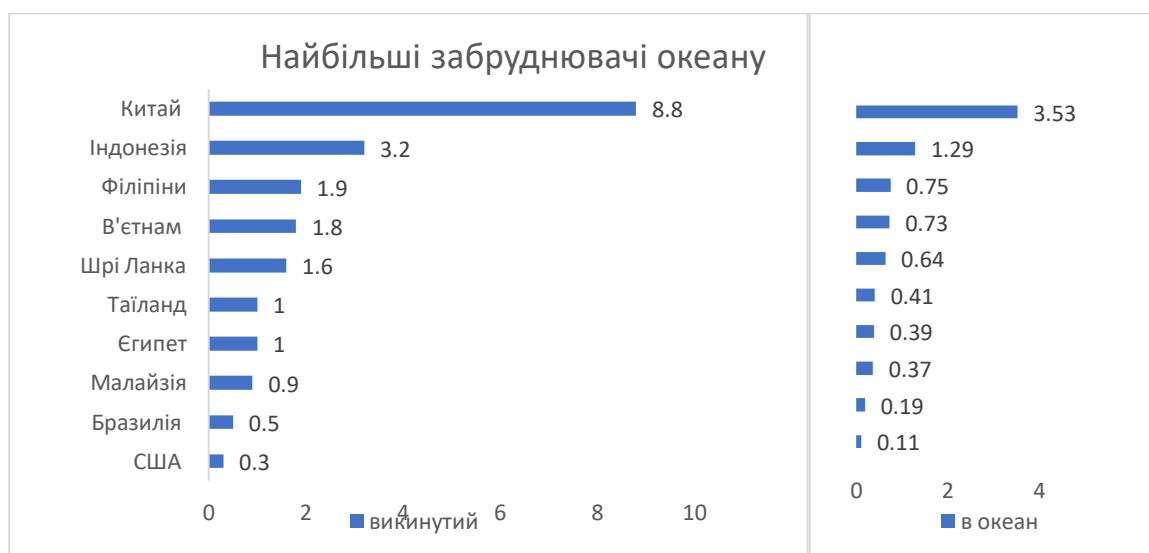

Рисунок 5

Окрім країн, навколишнє середовище забруднюють і величезні корпорації. Зокрема, близько 5,9 млн тонн світових відходів припадає на американську нафтову компанію ExxonMobil. На другому місці – найбільша хімічна компанія Dow (5,5 млн тонн). На третьому – нафтогазова корпорація Китаю Sinopec (5,3 млн тонн).

Як йдеться в дослідженні видання «The Guardian», пластикову продукцію всіх цих компаній фінансують найбільші банки і фінансові компанії світу, серед

яких Barclays (3,1 млрд. доларів), HSBC (3,1 млрд. доларів), Bank of America (2,9 млрд. доларів), Citigroup (2,8 млрд. доларів), JPMorgan Chase (2,7 млрд. доларів).

Отже, світові океани потерпають від забруднення пластику, якого там міститься близько 80 відсотків. Сміття в океанах уже займають площу як континенти США та Австралії. А найбільшим осередком цього є велика тихоокеанська сміттєва пляма, яка скидається з ~ 2.5 мільйона шматочків пластику й іншого сміття. Величезних страждань зазнають в океанах саме морські тварини, які опиняються під загрозою. Усі вони сприймають пластик за їжу, а це призводить до їхнього вимирання та каліцтва. ЗМІ показують ці руйнівні наслідки сміття в океанах, спеціально проводять розслідування, якими дивують світ. Саме завдяки журналістам стало відомо, що найбільше сміття продукує Китай, який майже половину своїх відходів викидає в моря та океани.

2.1.2 Негативний вплив нафтопродуктів на навколишнє середовище у журналістських матеріалах

До найбільш шкідливих забруднювачів Світового океану належать нафта й нафтопродукти, яких туди щорічно потрапляє 5-10 млн тонн. Велику шкоду морським екосистемам завдають саме перевезення та транспортування нафти із районів добування. Аварійні ситуації, скид за борт танкерами промивних і баластних вод обумовлюють наявність постійних полів забруднення на трасах морських шляхів.

Аварії та викиди на підводних нафтопроводах відбуваються регулярно. У більшості випадках їх масштаби досить обмежені. Проте навіть якщо викид невеликий, він здатен завдати серйозної шкоди. Наприклад, внаслідок аварії танкера «Екссон валдіз», що стався в 1990 р. поблизу Аляски, в море потрапило 40 тис. тонн нафти. Величезні нафтові плями були рознесені морськими течіями й вітром далеко від місця аварії, забруднивши значні ділянки узбережжя, спричинивши загибель тисяч тюленів, морських птахів, риб.

А у 2010 році сталась ще масштабніша ситуація: за 80 км від узбережжя штату Луїзіана в Мексиканській затоці вибухнула нафтова платформа Deepwater

Horizon. Катастрофу досі вважають однією з найбільших у світовій історії. Внаслідок вибуху семеро людей отримали поранення, четверо з них перебували в критичному стані, безвісти зникли 11 людей. Сам вибух відбувся через витік метану, який поширився по буровій платформі через вентиляційну систему, а потім не спрацював аварійний запобіжник, який мав автоматично закупорити свердловину і запобігти витоку нафти у разі аварії.

Нафта почала швидко забруднювати океан: зокрема, вона дійшла до острова Фрімейсон архіпелагу Шанделур, тоді з'явилася на пляжі міста Пенсакола, який вважається одним з «найбільш білих пляжів», та на озері Пончартрейн. В результаті розливу нафти було забруднено 1770 кілометрів узбережжя. Від неї також постраждали всі штати США, які мають вихід до Мексиканської затоки, зокрема: Луїзіана, Алабама, Міссісіпі й Флорида.

Станом на 2 листопада 2010 року було зібрано 6814 мертвих тварин, в тому числі 6104 птаці, 609 морських черепах, 100 дельфінів і інших ссавців, і одна рептилія іншого виду. Було завдано великих збитків економіці прибережних штатів – через заборону рибного промислу в третині всієї акваторії Мексиканської затоки без роботи залишилися понад 150 000 рибалок і працівників ресторанів; було також введено піврічний мораторій на глибоководне буріння, що призвело до втрати 13 000 робочих місць. Втрати туристичної галузі були оцінені у 23 мільярди доларів США за трирічний період.

Сильне забруднення спостерігається і в Мармуровому морі. За даними екологів, причиною «сірого слизу» є підприємства, розташовані поруч, та деградації. Зокрема, щороку понад 50 тисяч танкерів, які проходять через море, незаконно скидають у нього відходи та паливо. Крім цього, майже дві третини національної промисловості, включаючи нафтопереробний завод, автомобілебудування, хімічні заводи та електростанції, зосереджені в регіоні моря.

Експерти стверджують, що за останні 40 років ця проблема тільки зростала. Кораблям в Мармуровому морі доводиться проходити через товстий

шар слизу, деякі рибальські човни не можуть вийти в море, оскільки слиз забиває їх мотори.

За словами Льовента Артуза, гідробіолога з проєкту моніторингу навколишнього середовища Мармурового моря, водойма страждає від епідемії «морського слизу», через який масово гине морська фауна. В морі спостерігається нашестя медуз і цвітіння водоростей.

«Зникли скумбрія, тунець, риба-меч і інші морепродукти, якими славився Стамбул. Улов в цьому році знизився на 90%», – сказав вчений.

Експерти сумніваються в тому, чи зможе Мармурове море як природна екосистема повернутися в «чистий» стан. Турецькі експерти заявили агенції France Presse, що слиз є не тільки на поверхні моря, але поширюється на глибину від 25 до 30 метрів.

«Істотна проблема не в слизі. Це всього лише ланка в ланцюзі десятиліть деградації. У нас немає шансів повернути Мармурове море до свого попереднього стану. Що нам потрібно зробити зараз, так це з'ясувати, як припинити шкодити Мармуровому морю», – заявив Артуз.

Від нафтових відходів та забруднення страждає й Україна, яка має також безліч схожих проблем. Зокрема, у листопаді 2019 року біля пляжу в Одесі під час шторму затонув танкер «Делфі». Судно повільно дрейфувало біля пляжу «Дельфін», поки не сіло на міліну і не перекинулося. У води Чорного моря тоді вилилася нафта. За словами екологів, перевищення норми забруднення моря фіксувалось в 19 разів. Тоді на місці аварії були помітні маслянисті плями та сіра плівка сріблястого кольору.

Аварію судна та її наслідки визнали надзвичайною ситуацією. Загальна сума збитків, завдана витіканням забруднюючих речовин з танкера Delfi, склала 16,3 тисячі доларів, що у гривнях – приблизно 453 тисячі. Прибрати танкер із вод Одеської області вдалось аж за рік, як і очистити водойму.

Про інші джерела нафти та забруднення водойм в Україні свідчать дослідження журналістів видання «GreenPost». За їхніми даними, в Донецьку існують небезпечні озера, в які вилили 443 тисячі тонн хімічних відходів, до

складу яких входять феноли, органічні сполуки сірки, вуглеводні. Озера дихають сірководнем, аміаком, парами піридину (основа для виробництва отрутохімікатів) та нафталіну. Оскільки поблизу них ведуться військові дії, вони нерухомо стоять. Проте в разі вибуху дамби отрута потрапить у Сіверський Донець, вода якого використовується для питного водопостачання Донецької та Луганської областей, і до річок Бахмутка.

Крім цього, у 2019 році, як свідчать дані державного обліку водокористування, у поверхневій воді об'єкти України було скинуто 224,9 тон нафтопродуктів. Діяльність промислових підприємств, відходи транспортної діяльності, видобуток нафти, перевезення нафтопродуктів – далеко не повний перелік причин, за якими нафтопродукти можуть виявитися як в поверхневих, так і в ґрунтових водах (особливо в місцях видобутку нафти).

Як повідомила журналістам «GreenPost» начальниця відділу адміністрування водного кадастру та моніторингу вод Марія Шпанчик, антилідером є житлове та комунальне господарство, яке скинуло понад 186 тонн у водойми, друге місце – промисловість – 33,7 тону нафти (у т.ч. чорна металургія – понад 17 тонн, хімічна промисловість – понад 12 тонн). Третє місце – торгівля і громадське харчування – 3,9 тон.

«Нафтопродукти у воді не тільки надають їй неприємний запах, а й несуть пряму загрозу здоров'ю. Антилідером у нафтозабрудненні є, як не дивно, Харківщина. Вона спустила у водойми понад 118 тонн нафти і нафтопродуктів», – підкреслила Шпанчик.

Журналісти «GreenPost» також дослідили, які міста найбільше скидають нафтопродуктів до водойм України. Дані виглядають так:

- Харківська область – 118,1 (у тому числі м. Харків – 116,1) тони;
- Дніпропетровська – 32,4 (у тому числі м. Дніпро – 15,2) тони;
- Донецька – 18,4 (у тому числі м. Маріуполь – 9,2) тони;
- Запорізька – 13,4(у тому числі м. Запоріжжя – 12,6) тони;
- Київська – 11,4 (у тому числі м. Київ – 9,5) тони;

- Одеська – 7,1 (у тому числі м. Одеса – 3,2) тони;
- Миколаївська – 5,6 (у тому числі м. Миколаїв – 5,5) тони;
- Черкаська – 5,5 (у тому числі м. Черкаси – 4,8) тони;
- Житомирська – 2,1 (у тому числі м. Житомир – 1,9) тони;
- Рівненська – 2,1 (у тому числі м. Рівне – 1,8) тони;
- Кіровоградська – 1,5 (у тому числі м. Кропивницький – 1) тони;
- Луганська – 1,3 тон;
- Івано-Франківська – 1,2 (м. Івано-Франківськ – 0,7) тони;
- Хмельницька – 1,1 (у тому числі м. Хмельницький – 0,7) тони;
- Полтавська – 0,9 (у тому числі м. Полтава – 0,03) тони;
- Волинська – 0,6 (у тому числі м. Луцьк 0,5) тони;
- Чернівецька – 0,6 (у тому числі м. Чернівці – 0,6) тони;
- Львівська – 0,3 (у тому числі м. Львів – 0,02) тони;
- Вінницька – 0,2 (у тому числі м. Вінниця – 0,006) тони;
- Тернопільська – 0,2 (у тому числі м. Тернопіль – 0,1) тони;
- Чернігівська – 0,1 (у тому числі м. Чернігів – 0,03) тони.

Також їм вдалось визначити й підприємства, які найчастіше це роблять:

- Комплекс біологічної очистки «Диканівський», м. Харків – 98,8 тонн;
- Комплекс біологічної очистки «Безлюдівський», м. Харків – 17 тонн;
- КП «Дніпроводоканал» ДМР, м. Дніпро – 10,4 тони;
- ПРАТ «АК «Київводоканал», м. Київ – 8,7 тонн;
- ПАТ «Запоріжсталь», м. Запоріжжя – 8,5 тонн;
- ПрАТ «Маріупольський меткомбінат ім. Ілліча», м. Маріуполь – 6,7

тонн;

- МКП «Миколаївводоканал», м. Миколаїв – 5,5 тонн;
- філія ПРУВОКС ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля», м. Павлоград – 4,9

тонн;

- КП «Кривбасводоканал», м. Кривий Ріг – 4,7 тонн;
- ПАТ «Азот», м. Черкаси – 4,5 тонн.

Отже, нафтопродукти служать іще одним забруднювачем водних структур. Забруднення спричиняють постійні перевезення та транспортування нафти, розташування заводів та фабрик поблизу морських портів. Аварії та викиди на підводних нафтопроводах відбуваються регулярно, а вони, своєю чергою, завдають збитків місту, бізнесу, шкодить людям, тваринам та природі. Україна, на жаль, не є винятком у нафтових забрудненнях. В її річки, озера та моря скидають сотні тон нафти. А журналісти видання «GreenPost» не стоять осторонь: вони дослідили, які господарства та області найбільше забруднюють водний світ.

2.1.3 Журналістські дослідження у висвітленні стану води в Україні

Більшість басейнів річок і водоймищ в Україні, із яких, переважно, забезпечуються потреби населення у воді, не є екологічно безпечними. У деяких містах якість води не відповідає вимогам через підвищений вміст хімічних сполук, нітратів і бактеріологічного забруднення. Майже 1200 населених пунктів частково чи повністю забезпечуються питною водою, що постачають приватні компанії.

97% загальних водних ресурсів України забезпечують річки і лише 3% – підземні води. Тому стан річок напряму впливає на те, чи буде вода для охолодження наших атомних станцій, зрошування наших полів та заварювання нашого чаю.

Проблема екологічного стану водних об'єктів є актуальною для всіх водних басейнів України. Вода у більшості з них класифікується як «забруднена» і «брудна» (IV–V клас якості). Найгостріша ситуація спостерігається в басейнах Дніпра, Сіверського Дінця, річках Приазов'я, окремих притоках Дністра і Західного Бугу, де якість води класифікується як «дуже брудна» (VI клас).

Тим часом журналісти досить ефективно в Україні висвітлюють стан води. Вони проводять дослідження, експерименти й активно спілкуються з екологами. Наприклад, «24 канал» зробив сюжет про річку Південний Буг, яка почала цвісти

й виділяти неприємний сморід. Купатись у ній стало небезпечно, як і користуватись її водою з крана.

Зокрема, екологи розповіли журналістам, що до застоювання води призводить скидання поліфосфатів та відсутність течії.

«Створюються сприятливі умови для цвітіння, зменшується у воді кисень – і ми бачимо результат. Цвітіння водоростей – це певний індикатор, показник, який свідчить про те, що з водою великі проблем», – зазначив еколог Едуард Кавун.

Ще однією причиною неприємного запаху є скидання нечистот у річки. Південний Буг на Вінниччині забруднюють кілька підприємств.

«Основний забруднювач – Вінницяоблканал, який є великим користувачем Ладжинської ТЕС, а також Вінницька птахофабрика, які беруть багато води й скидають забруднюючі речовини», – наголосив начальник Держекоінспекції у Вінницькій області Юрій Дубовий.

Крім цього, за даними головного управління Держпромслужби у Вінницькій області, щорічно, в літній період, у зв'язку з відновленням роботи, в закладах дошкільної освіти та школах фахівцями відбираються проби води та направляються у Вінницьку регіональну державну лабораторію Держпродспоживслужби для лабораторного аналізу. Цього річ у дитячих садочках відібрали 59 проб питної води, з яких 29 не відповідали нормативним значенням за мікробіологічними показниками (загальним коліформам та/або загальному мікробному числу). В школах взяли 51 пробу питної води, з яких 10 не відповідали санітарним вимогам за мікробіологічними показниками.

Таке дослідження підкреслює, що питна вода в Південному Бузі не відповідає нормам та якості, але найстрашніше те, що її в школах та дитсадках споживають діти. Проте така ситуація спостерігається не в одній річці України.

Іншою забрудненою водоймою є Дніпро, цвітіння якого досягло апогею. Цього року деякі ділянки річки були вкриті зеленою кашницею з водоростей та тілами мертвих риб. Навіть у звіті Рахункової палати було визнано, що Дніпро – на межі екологічної катастрофи. У поверхневих водах річкового басейну Дніпра

виявлено аж 161 забруднювач, зокрема, гербіцид атразин, метали кадмій і нікель. А у дніпровській воді значно перевищено вміст сільськогосподарських отрутохімікатів, фармацевтичних препаратів та речовин, які використовуються у парфумерії, – синтетичного мускусу, важких металів – цинку та міді, а також ртуті.

Журналісти «Укрінформу» поспілкувались із низкою фахівців, які вважають, що Дніпро настільки занедбаний, що річку вже неможливо повернути у природній стан, і цьому сприяв комплекс проблем, які накопичувалися десятками років.

Директор Інституту водних проблем і меліорації НААН Михайло Ромащенко заявив, що головною причиною такої ситуації є кліматичні зміни.

«Кількість води поступово зменшується, що тягне за собою погіршення її якості. Роль кліматичних змін у цьому складає 80%, а 20% – діяльність людини. Через кліматичні зміни, приміром, не відбувається наповнення Дніпровських водосховищ. Якщо раніше були паводки, завдяки яким водосховища наповнювалися і промивалися, то тепер цей процес припинився, а забруднення відбувається, як і раніше», – пояснив він.

Одним із факторів, які спричиняють забруднення Дніпра, є сільськогосподарська діяльність людей, зокрема, меліорація. Зрошення в комплексі із застосуванням пестицидів, добрив спричиняє забруднення полів, а це, своєю чергою, сприяє забрудненню річки.

Іншим фактором забруднення Дніпра є використання фосфатів і фосфонатів у мийних засобах. Наслідки цього ми бачимо з року в рік у літній період, коли вода в Дніпрі стає зеленою. Річ у тім, що сполуки фосфору, які потрапляють у річку з каналізації, є чудовим добривом для водоростей, які там активно розвиваються. Водорості забирають з води кисень, через що гине риба, яка розкладаючись, отруює воду.

Ексзаступник голови Держводагенства Павло Гвозденко наголошує, що забруднення водою фосфатами й фосфонатами прогресує. Якщо у 2017 році у

водойми було скинуто близько 4550 тонн сполук фосфору, то вже в 2020 році – понад 6 тисяч тонн.

Але чи не найбільшою проблемою, про яку згадують експерти, є відсутність у столиці очисних споруд, через що як мінімум третина стічних вод потрапляє до Дніпра неочищеною. Павло Гвозденко розповів, що всі комунальні підприємства, що генерують найбільше забруднення, працюють на очисних спорудах, які будувалися ще в минулому столітті. (У столиці головним забруднювачем акваторії Дніпра є «Київводоканал», який за приблизними підрахунками за рік скидає майже 500 млн куб. метрів стоків).

За словами Михайла Ромащенко, практично усі наявні очисні споруди потребують реконструкції й модернізації.

«За експертними оцінками, системи водопостачання міських і сільських населених пунктів потребують коштів на модернізацію не менше 5 млрд доларів», – зазначив він.

А до цієї проблеми ще додається й те, що технічні роботи з підтримки належного стану Дніпра не проводяться. Андрій Неліпа, президент «Громади рибалок України» та експерт з екології та рибної галузі підкреслив, що Дніпро вмирає, бо його недбале використання призвело до таких наслідків, які на сьогодні усунути неможливо.

«Днопоглиблювальні й берегоукріплювальні роботи, очищення, модернізація очисних споруд і інші важливі заходи не проводилися належним чином упродовж усіх років незалежності», – додав він.

Влітку журналісти «24 каналу» разом з активістами та екологами влаштували акцію «Пошук скарбів» у Херсоні. Зокрема, у Дніпро пірнали 7 водолазів із Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної морської академії. За декілька годин вони із річки витягли 20 наповнених мішків і 3 автомобільні покривки – не менше пів тонни непотребу.

«Але це тільки те, що видно візуально. На глибині Дніпро засмічене сміттям, будівельним матеріалом та навіть раритетними пляшками», – зазначали активісти.

Окрім Дніпра, критичної точки досягнула й річка Сіверський Донець, яка входить в басейн річки Дон. Вона протікає по території промислових регіонів Донецької та Луганської областей. Багато років в неї зливають промислові стічні води.

Всі проби відібрані державними лабораторіями в Сіверському Донці не відповідали заявленим вимогам до води поверхневих водойм. У більшості проб одночасно підвищений вміст амонійного азоту, алюмінію, заліза, марганцю, нафтопродуктів, нітритів, сульфатів (в 14-16 разів), хлоридів, а також важких металів – міді (4-5 разів), хрому, цинку (у 3 -4 рази), кобальту.

Важливо зазначити, що річка є джерелом питної води для багатьох людей, традиційна схема водоочищення не дає можливості видалити всі токсичні речовини, тому пити таку воду категорично не рекомендується.

Ці забруднення є наслідками зливу недостатньо очищених і неочищених стічних вод нафтохімічних підприємств і шахт. За 2018 рік у води Донецької області було скинуто хімічних сполук, в перерахунку на хімічні елементи: алюмінію – 1,991, хрому – 0,231, цинку – 1,855 тис. тонн. Ці страшні цифри щодня стікають у водойми та потрапляють в питну воду і харчові продукти місцевих жителів.

Крім цього, кандидат медичних наук Іван Киричук розповів на «Суспільному», до яких наслідків може призвести споживання неякісної питної води, яка не відповідає нормам. А згідно із дослідженнями, майже всі річки, які забезпечують потреби населення у воді, забруднені і не є екологічними для вживання. За його словами, споживання питної води, хімічний склад якої відхиляється від меж норми, може призвести до ряду захворювань та порушень здоров'я.

«Якщо у питній воді понаднормово присутні хімічні елементи – це недобре. До прикладу, залізо. Відомо, що залізо бере участь у процесі кровотворення і в імунних процесах людини. При дефіциті заліза людина буде скаржитися на болі в районі серця, на дискомфорт у шлунково-кишковому тракті. Якщо ж вміст заліза у питній воді буде понад норму, то порушується

процес кровотворення, можливий цироз печінки, гостре отруєння у дітей, рак прямої кишки та цукровий діабет. Це підтверджені наукові дані. Кальцій та магній – це хімічні елементи, котрі у питну воду потрапляють з тих порід, через які фільтрується вода. У кожному окремому випадку і в кожній окремій водоймі буде своя концентрація цих елементів. Але ці два елементи формують такий показник, як жорсткість води. Висока жорсткість води погіршує смакові якості питної води. Доведено зв'язок жорсткості води із поширенням серцево-судинних захворювань», – заявив він.

Також у людей можуть виникати захворювання, пов'язані із забрудненням водойм вірусами та мікробами.

«В першу чергу, це збудники бактеріальних інфекцій – холера, черевний тиф, паратифи, збудники колієнтеритів, бруцельоз, туляремія, лептоспіроз та деякі форми туберкульозу. Наступна група – вірусні гепатити. Вірусний гепатит А, поліомієліт, аденовірусна інфекція, ротавірусна інфекція, яка в останні роки набула значного поширення серед населення, і в першу чергу, серед дітей, які перебувають в організованих колективах. Це паразитарні захворювання, які можуть передаватися через воду – такі як фасціольоз, шистосомоз, аскаридоз, ентеробіоз і так далі. Ось такий широкий спектр збудників, якими може інфікуватися людина при споживанні забруднених поверхневих вод», – додав Киричук.

Отже, більшість річок України не відповідають нормам через підвищений вміст хімічних сполук, нітратів і бактеріологічного забруднення. Оскільки майже усі водні ресурси нашої країни забезпечують потреби людей у воді, це створює серйозну небезпеку для здоров'я населення в багатьох регіонах України.

Найгостріша ситуація із забрудненням водних об'єктів спостерігається у таких річках, як Дніпро, Західний Буг та Сіверський Дон. Лише водою з Дніпра користуються до 70% українців. Три річки останнім часом перебувають у критичному стані, зокрема, вони цвітуть, виділяють неприємний сморід, їхнє дно й береги повністю засмічені, у них помирає риба й інші живі істоти. Але найбільшу небезпеку несуть фосфати, сульфати, залізо, азот, марганець та безліч

інших хімічних сполук, норма яких перевищує в 14-16 раз. Саме вони можуть нести загрозу для людського здоров'я і спричиняти різні хвороби. Найсумніше в цій історії, те, що проби води у школах та дитсадках також не відповідають нормативним значенням за мікробіологічними показниками.

За словами кандидата медичних наук, споживання такої неякісної питної води може призвести до ряду захворювань та порушень здоров'я, а зокрема: цирозу печінки, гострого отруєння у дітей, раку прямої кишки, цукрового діабету, серцево-судинних захворювань, порушення процесу кровотворення, асціольозу, шистосомозу, аскаридозу, ентеробіозу та багато інших видів хвороби, якими може інфікуватися людина при споживанні забруднених поверхневих вод протягом певного часу.

2.2. Роль забруднення повітря в інформаційній площині

Близько половини населення Землі дихає повітрям, яке офіційно визнане шкідливим для здоров'я. Потужні викиди промислових шкідливих речовин в атмосферу, вихлопних газів автомобілів, застосування фреонів у побуті спричиняють виникнення парникового ефекту на планеті.

Забруднення повітря – одна з найсерйозніших загроз здоров'ю людей. За даними ВООЗ, 91% світового населення проживає у районах, де рівень забруднення атмосферного повітря перевищує допустимі рівні, а дев'ять з десяти людей дихають повітрям з високими концентраціями забруднюючих речовин.

Атмосферне повітря є одним з тих компонентів довкілля, від стану якого залежить стан здоров'я людини. Від забруднення повітря страждають всі живі істоти, які вимушені мігрувати в пошуках чистішого середовища існування, що викликає розбалансованість екосистем.

У ВООЗ стверджують, що забруднення повітря щорічно спричиняє 7 мільйонів передчасних смертей. Експерти вже поставили забруднення повітря в один ряд із курінням і нездоровим харчуванням. Воно є однією з найбільших екологічних загроз для здоров'я людини, поряд зі зміною клімату.

Одне з основних джерел забруднення атмосфери – транспорт. У викидах автомобілів знаходяться такі шкідливі речовини, як чадний газ, окиси азоту, тверді частинки та летючі органічні з'єднання. 90% викидів чадного газу, які потрапляють в атмосферу, спричинені автомобільним транспортом. У разі його високого вмісту в повітрі газ викликає сонливість і навіть призводить до смерті. Максимальна кількість викидів реєструється в години пік, причому всередині автомобіля концентрація шкідливих речовин найбільша. Припускають, що двоокис азоту подразнює легені й викликає загострення астми.

Як повідомив начальник Управління екології та природних ресурсів КМДА Андрій Мальований, 90% антропогенних джерел забруднення повітря Києва – це «пересувні джерела», тобто транспорт. Лише близько 4% припадає на літаки, поїзди, водний транспорт та викиди від підприємств.

Мальований зазначив, що за останні 20 років концентрація діоксиду азоту в місті зросла на 50%, а формальдегіду на 200%. Це – наслідок зростання кількості автомобілів.

Тверді частинки, що осідають навколо (в тому числі на нашому одязі та шкірі) є складовою частиною забруднень від автотранспорту. Найменші з них (діаметром до 10 мікрметрів, тобто однієї соті міліметра) спроможні проникати глибоко в легені, загострюючи респіраторні захворювання. Значну кількість цих частинок викидають у повітря автомобілі з дизельними двигунами та великі вантажівки.

Вихлопні гази сприяють утворенню парникового ефекту, який викликає глобальне потепління. Летючі органічні речовини, такі як поліароматичні вуглеводні та бензол, призводять до утворення смогів. Викиди вуглеводнів є наслідком не повного згорання палива. Це можуть бути гази чи тверді частинки. Бензол (що потрапляє в атмосферу з вихлопами та випарами з бензобаків та бензоколонок під час заправки автомобілів) може викликати рак легенів та респіраторні захворювання.

При попаданні пари автомобільного бензину через дихальні шляхи або в результаті всмоктування в кров зі шлунково-кишкового тракту, відбувається

часткове розчинення жирів і ліпідів організму. Бензин не тільки вражає центральну нервову систему, але й може викликати гострі й хронічні отруєння, іноді зі смертельним результатом. Всі види бензину володіють вираженою дією на серцево-судинну систему. Подразнення рецепторів викликає збудження в корі головного мозку, яке залучає до процесу придушення органи зору і слуху. При гострому отруєнні бензином стан нагадує алкогольне сп'яніння, що настає при концентрації пари бензину в повітрі 0,005-0,01 мг/м³. При концентрації 0,5 мг/м³ смерть настає майже миттєво. У результаті частих повторних отруєнь бензином розвиваються нервові розлади, хоча при багатократних діях невеликих кількостей може виникнути звикання (зниження чутливості).

Ще одним головним джерелом забруднення є промислові підприємства. Спалювання, наприклад, вугілля на теплових електростанціях супроводжується викидами диму, який містить двоокис сірки та окис азоту. Окрім згаданих вище наслідків, двоокис сірки може викликати звужування дихальних шляхів та загострює різні хвороби. В процесі виробництва пластмас у атмосферу попадають хлорофторвуглець, які руйнують її озоновий шар. Відрізняючись великою стійкістю, ці гази спроможні накопичуватись і зберігатися в атмосфері до 100 років. Тому, не дивлячись на спроби скоротити викиди, ми ще довго будемо відчувати на собі негативний вплив того хлорофторвуглецю, який накопичився у атмосфері.

Через постійне збільшення забруднення повітря, збільшились випадки госпіталізації хворих з астмою. Зокрема, це помітно серед дітей, погіршується стан людей похилого віку, вагітних жінок, людей із захворюваннями серця та легень. Дійшло навіть до того, що лікарі їм радять інколи не виходити на прогулянки.

Крім цього, підприємства, які розташовані в Україні, не відповідають за технологіями сучасним стандартам. Зокрема, більшість вугільних електростанцій, які є найбільшими забруднювачами повітря, спроектовані ще Радянським Союзом. Ясна річ, що після того часу їх ніхто не оновлював та не модернізував. То ж до цього часу більшість з них працюють без справних

пилових фільтрів і жодна не оснащена обладнанням з видалення оксидів сірки та азоту.

На жаль, проблема забруднення повітря в Україні не отримує належної уваги на національному та міжнародному рівнях. Система моніторингу якості повітря в Україні застаріла, вона не дозволяє накопичувати дані в єдиному цифровому форматі та переглядати їх в режимі реального часу.

Перелік речовин, за якими ведеться спостереження в Україні, не відповідає актуальним потребам. Пряме прописування цього переліку у нормативних документах зумовило парадоксальну ситуацію. У Києві, наприклад, ведеться моніторинг близько двох десятків забрудників. При цьому, відсутній поділ завислих частинок на ТЧ10 та ТЧ2.5, поза увагою залишається низка агресивних та поширених речовин: озон, бензин, миш'як, ртуть.

На відміну від України, де є дані про забруднення повітря лише на постах моніторингу, підхід ЄС передбачає неперервність спостережень у просторі. Так, інтернет-ресурс IQAir відстежує рівень забруднення повітря в режимі реального часу. Лише за жовтень, Україна декілька раз була у десятці країн світу з найбруднішим повітрям. Зокрема, станом на 12 жовтня 2021 року Київ посів п'яте місце у світовому антирейтингу міст за рівнем забруднення повітря. Індекс забруднення у столиці становив 151 за норми 50 (додаток 7).

У більшості українських ЗМІ можна часто побачити дані про забруднення повітря в Києві та інших містах. Деякі медіа роблять короткі відео й знімають сюжети на цю тему. Так, «GreenPost» створив трихвилинний ролик про забруднення повітря. Спершу видання коротко розповіло, які чинники сприяють забрудненню повітря, потім дало поради, як з цим боротись і захищатись. «24 канал» не виключення – коротке відео на 44 хв про те, як забруднення повітря вражає легені людей і призводить до смерті українців. Також медіа намагаються дати поради щодо проблеми, зокрема, як від неї позбутися та вирішити. Думку екологів та експертів можна побачити на сторінках багатьох ЗМІ. Серед тих, які ми аналізували, такі матеріали є на «Рубриці», «УНІАНі», «24 каналі», «GreenPost», «Суспільному», «Урядовому кур'єрі» та «День».

Таким чином, забруднене повітря є однією з причин найбільшої кількості передчасних смертей. Щороку від цього помирає приблизно 7 мільйонів людей. Причиною забруднення повітря є транспорт, зокрема вихлопні гази, та промислові підприємства. У викидах автомобілів знаходяться такі шкідливі речовини, як чадний газ, окиси азоту, тверді частинки та летючі органічні з'єднання – саме вони вражають серцево-судинну систему людини. А бензол, що потрапляє в атмосферу з вихлопами та випарами, може викликати рак легенів та респіраторні захворювання. Викиди диму, які виробляють підприємства, містять двоокис сірки та окис азоту, які, своєю чергою, можуть викликати звужування дихальних шляхів та загострити різні хвороби. Деякі шкідливі речовини настільки сильно можуть вразити дихальну систему людини, що вона може призвести до смерті.

Коли в Європі можна хоча б перевірити стан забруднення повітря, то в Україні майже не можливо. Система моніторингу, яка діє на території нашої країни, застаріла й не показує низку агресивних та поширених речовин, а зокрема, озону, бензину, миш'яку, ртуті – які швидко уражають дихальні шляхи людини. За даними ЄС, Київ часто потрапляє у п'ятірку й десятку міст, рівень забруднення якого перевищує норму (150 при нормі 50).

Що стосується ЗМІ, то вони висвітлюють проблему, говорять про неї, показують часто у форматі відео. Проте, навряд чи вони зможуть із цим щось вдіяти, якщо розв'язання проблеми лежить на плечах законодавчих нормативів уряду. Те, що медіа висвітлюють проблему, дають поради, як уберегтись від забруднення та що робити із цим робити – уже свідчить про те, що їм не байдужа ця тема і вони готові сприяти її покращенню.

2.3. Резонансні розслідування та репортажі журналістів про найбільші сміттєзвалища в Україні: нелегальний вивіз сміття та корупційні схеми

Проблему сміття, його перероблення та несанкціоновані сміттєзвалища досить часто досліджують, вивчають та висвітлюють українські ЗМІ. Про це

свідчить навіть наш аналіз, де проблема відходів – була однією із резонансних та часто висвічуваних.

Щороку в Україні утворюється понад 470 млн тонн промислових та побутових відходів. Населення зменшується, а ось обсяги сміття тільки ростуть: в середньому одна людина продукує 250-300 кілограмів на рік. 93% непотребу вивозять на сміттєзвалища та полігони, більше ніж 2% спалюють, а 4,5% йде на перероблення.

В Україні сміттєзвалища й полігони займають понад 9 тисяч гектарів. Це площа цілого міста Кременчук Полтавської області або міста Хмельницький. З них третина не відповідає нормам екологічної безпеки. Шкідливі речовини просочуються в атмосферу та ґрунт, в підземні води та поверхневі водоймища, порушують функціонування екосистем, завдають шкоди сільському господарству. А викиди звалищного газу ще й спричиняють негативний вплив на зміну клімату.

За даними Міністерства розвитку громад та територій України, в нашій державі за 2020 рік утворилось понад 54 млн м³ побутових відходів, або понад 10 млн тонн, які хоронять на 6 тис. сміттєзвалищах.

Це відбувається унаслідок відсутності налагодженої й розвиненої інфраструктури роздільного збирання, потужностей для перероблення такого виду відходів. У нас немає жодного сучасного сміттєпереробного заводу, не збудовано спеціалізованої фабрики з переробки токсичних промислових відходів, бракує належним чином організованої системи збирання, зберігання й видалення токсичних відходів, відсутня техніка та обладнання для перероблення відходів будівництва і комунального господарства. Неefективні норми також адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення правил збирання, зберігання, транспортування й використання промислових та інших відходів. З нині дієвих в Україні є один сміттєспалювальний завод «Енергія» – у Києві. Він був побудований у 1987 році й сьогодні справляється з 20% твердих побутових відходів столиці.

99% українських сміттєзвалищ не мають захисної системи, яка б запобігала проникненню небезпечних рідин у ґрунтові води. З відходів на полігонах, куди потрапляє близько 95% усього сміття, утворюються рідини – так звані фільтрати. На законодавчому рівні фільтрат має наступне визначення: це «рідка фаза, що утворюється на полігоні побутових відходів при захороненні твердих побутових відходів з вологістю понад 55% та внаслідок атмосферних опадів, обсяг яких перевищує кількість вологи, що випаровується з поверхні полігону». Наприклад, на львівському сміттєзвалищі у Великих Грибовичах щодоби у землю потрапляє 150 кубометрів таких шкідливих рідин. Щоб фільтрат не потрапляв у ґрунти, на полігоні має бути встановлена система фільтратного відведення, яка має потрапляти у спеціальні резервуари й там проходити очищення. Рідини, що проходять скрізь шари сміття (на деяких полігонах висота шару відходів сягає 90 метрів), збагачуються важкими металами та токсичними речовинами, які містяться, наприклад в батарейках, побутовій хімії, барвниках на обгортках тощо. Усе це потрапляє до ґрунтових вод, а ті швидко розносять отруйні речовини на десятки кілометрів, а відтак і на наш стіл – через питну воду, або овочі та фрукти.

Вчені називають звалищний газ однією з причин глобального потепління та забруднення атмосфери. Одним з найнебезпечніших компонентів є метан, що утворюється внаслідок розкладання харчових відходів, паперу, листя тощо. Доволі часто на сміттєзвалищах трапляється самозаймання, тоді шкідливі речовини потрапляють в повітря, яким ми дихаємо. Щоб контролювати кількість сміття, виділення таких газів та не допускати негативних наслідків, на полігонах мають бути встановлені репери – «вертикальний металевий стояк заввишки до 3 м3 позначками через 0,25 м, встановлюваний по кутах технологічних зон робочої карти для контролю за товщиною шару відходів та інертних матеріалів». На жаль, на наших полігонах якщо і є репери, то вони вже давно не використовуються і засипані відходами далеко за межами норми. Взагалі, правил експлуатації полігонів побутових відходів в Україні фактично ніхто не дотримується.

Харчові відходи складають до 30% сміття. На українських полігонах створюються найсприятливіші умови для розповсюдження збудників різних хвороб. Птахи, щури, комахи, собаки, які відвідують сміттєзвалища, споживають ці відходи й є небезпечними розносниками дизентерії, стовбнякової палички тощо.

Найбільшим сміттєзвалищем в Україні є полігон №5 у Підгірцях Київської області. За рік на нього звозять понад 450 тисяч тонн відходів. Працює цей полігон – вже 34 роки. Журналісти про це сміттєзвалище часто пишуть, знімають відеосюжети та досліджують його збільшення. Зокрема, репортери «Української правди» побували минулого року на цьому полігоні. Вони зняли репортаж, в якому показали екологічну проблему, розповіли, скільки відходів звозять туди й поспілкувались із працівниками сміттєзвалища. За їх словами, за добу в Підгірці в середньому звозять більше тисячі тонн столичного сміття. Через КПП протягом 24 годин проходять 100-150 машин.

«За приблизними даними, тут вже накопичилося 10 мільйонів тонн відходів. Але скільки їх насправді – невідомо. Облік за допомогою електронних ваг почали вести лише наприкінці 90-их», – зазначили журналісти.

Площа «п'ятірки», так ще називають сміттєзвалище в Підгірцях, – близько 65 гектарів. Тут два великих об'єкти зі сміття, які називають професійним сленгом «картами». Або, якщо простіше, – «ділянки складування». 17 гектарів займає так звана «перша карта», фактично це величезний пагорб з утрамбованих шарів сміття, вкритих ґрунтом, який уже повністю переповнений. Тому існує ще «друга карта», де продовжують «ховати» сміття. Його площа зараз становить – 18 гектарів. Крім цього, під цим сміттям знаходиться так зване «фільтратне озеро», глибина якого приблизно 20 метрів.

Односельці уже сотні раз скаржились прокуратурі, запевняючи її в тому, що це шкодить їхній екології й спричиняє нестерпний сморід. У 2018 році навіть був скандал із цим сміттєзвалищем. Журналісти «Стоп корупції» провели розслідування і встановили, що київська влада виділила Підгірцям 9 млн грн компенсації за сміття, яке ввозиться з мегаполіса. Попри те, що в селі існує маса

проблем, пов'язаних з екологією, школою і дитсадком, гроші, що надійшли, витратили на ремонт дороги. А провести електронні торги й вибрати переможця вдалося всього за 4 хвилини! До того ж уже через кілька місяців на дорожньому полотні з'явилися глибокі тріщини, які свідчили про сумнівну якість ремонту.

Зараз на сміттєзвалищі 5 у Підгірцях триває рекультивація, яка розпочалась ще у 2018 році. Київська міська влада, яка утримує цей полігон, анонсувала про намір перетворити його на екологічно безпечний об'єкт і здійснити рекультивацію відповідно до європейських практик.

Оскільки цей «полігон» закрили, все сміття з Києва тепер звозять у Нові Петрівці (Київська область), якому уже теж загрожує локальна екологічна катастрофа. За даними розслідування Мирослава Солонара, журналіста «5 каналу», там тисячі тонн отруйного сміття, заввишки кількадесят метрів, перетворилися на гори. На це сміттєзвалище в Нових Петрівцях нелегально звозять непотріб з усієї області, зокрема й з Києва. Місцеві мешканці навіть порахували: за день бачать більш як 70 сміттєвозів. Ці відходи потрапляють прямісінько в приплив Дніпра і якщо так далі триватиме, про чисту воду можна забути. Лише за останні кілька років площа цього сміттєзвалища зросла на 7 гектарів. До того ж мешканці заявляють, що від цього сміття місцеві чиновники отримують прибуток, бо незаконно цю територію завалюють непотребом.

Згідно з розслідуванням журналістів «Стоп корупції», сміттєзвалище біля села Нові Петрівці обслуговує сусідні населені пункти: Вишгород, Нові Петрівці, Старі Петрівці, Лютіж та частину Бучі, яка розташована поруч. Сміттєзвалище належить комунальному підприємству «Комунальник», яке перебуває в підпорядкуванні Вишгородської районної ради.

У журналістському матеріалі зазначається, що сміттєзвалище фактично перетворили на стихійне та абсолютно невпорядковане. Сміття просто завозять як-небудь, викидають там і все. Немає рекультивації, його не пересипають, це все сміття літає, його розносять чайки. Крім того, територією ходять люди ромської національності, які займаються сортуванням цього сміття. Вони

складають його у баули й потім ним торгують. Через недотримання технологій шкідливий фільтрат зі сміттєзвалища розтікається всією округою.

«Сморід тут стоїть неймовірний. У результаті цей фільтрат потрапляє в поверхневі води й потім він може з'являтися і в криницях, і у свердловинах у людей, які проживають поруч. Зазначу, що сміттєзвалище перебуває лише в кілометрі від населеного пункту. До того ж воно мало б займати площу у 5 га, натомість вже займає близько 7 га через захоплення державної землі», – розповів журналістам активіст Роман Литвин.

Однак, небезпечні гори сміття стоять в багатьох українських містах. Одним з найбільших у Європі полігонів для відходів вважається той, що у Грибовичах під Львовом. Там сміття висотою у 20-поверховий будинок на площі у 50 футбольних полів.

Як стверджують журналісти видання «УНІАН», полігон за 4 км від Львова перетворився на величезний парк. Сміттєзвалище твердих побутових відходів досягнуло площі понад 38 га. Туди вивозять сміття іще з 1960 року. За словами громадського інспектора з охорони довколишнього середовища Ігоря Муравського, на ньому зберігається приблизно 11-12 млн тонн відходів, у тому числі 2 млн тонн гальваніки – це відходи військової промисловості.

«Крім того, на території Грибовицького сміттєзвалища є гудронні озера (одне з них – найтоксичніше – вже засипали 30-метровим шаром сміття). А гудрони – це другий клас небезпеки після радіоактивних елементів. Тож при інтенсивних опадах весь цей інфільтрат разом з токсичними елементами витікає в підніжжя Грибовицького сміттєзвалища, потрапляючи у воду в криницях», – заявив він.

Муравський також розповів журналістам, що у Грибовичах вода непридатна для споживання.

«Там немає бактерій, лише суцільна «хімія», зокрема, важкі метали, які не виводяться з організму», – додав він.

Постанову про закриття сміттєзвалища львівська обласна санепідемстанція видала ще у 2003 році, але полігон і надалі працював, аж допоки п'ять років тому там не сталася трагедія.

28 травня 2016 року на території Грибовицького сміттєзвалища спалахнула масштабна пожежа. Приборкати її вдалося лише 30 травня, але у момент, коли рятувальники збирали своє спорядження, стався зсув. Тонни сміття накрили начальника ДПРП-48 з охорони м. Рава-Руська, капітана служби цивільного захисту Юрія Рудого, начальника караулу ДПРЧ-17 з охорони м. Жовква, старшого лейтенанта служби цивільного захисту Андрія Вненкевича, пожежника ДПРЧ-17 з охорони м. Жовква, сержанта служби цивільного захисту Богдана Юнка, а також інженера-еколога ЛКП «Збиранка» Олександра Бутіна.

Тіла трьох загиблих рятувальників виявили наступного дня. А от Олександра Бутіна не знайшли досі. Лише у 2017 році його офіційно визнали загиблим. Технічна причина пожежі: незадовільний технічний стан полігону, який не відповідав вимогам нормативних документів, зокрема, на ньому не здійснювалася дегазація, а також сміття не перешаровувалося. Версія про навмисний підпал не підтвердилася.

Після трагедії звалище закрили, львівське сміття почало «мандрувати» Україною, а чиновники обіцяли покарати винних і нарешті розв'язати питання рекультивації полігону та побудувати сміттєпереробний завод.

Тим часом французька компанія Egis розробила для Львова новий план рекультивації Грибовицького сміттєзвалища, що передбачав рекультивацію полігону, будівництво сміттєпереробного заводу, збір та сортування відходів.

25 млн євро кредиту і 10 млн євро гранту для проєкту рекультивації полігону і будівництва заводу Львів отримав від Європейського банку реконструкції і розвитку, Фонду чистих технологій та Східноєвропейського фонду енергоефективності та довкілля.

В кінцевому підсумку, станом на 2021 рік завод так і не побудували, а винних за трагедію, яка сталась ще п'ять років тому, ніхто не покарав, хоч і були

порушені кримінальні впровадження. Крім цього, досі невідомо, куди насправді вивозять сміття Львову.

«Куди зараз вивозять сміття зі Львова, вам не скаже ніхто. Приватні перевізники, які забезпечують чистоту в місті, мають укладені угоди з полігонами. Відомо, що вони вивозять сміття як в межах області, так і за межами», – повідомили «УНІАН» у пресслужбі міської ради.

Ще одне сміттєзвалище, яке заслуговує на увагу – Макухівське, що під Полтавою, особливо через дослідження журналістів. Зокрема, репортери «ЕкоРубрики» зняли фільм про нього. За їх словами, звалище переповнене на 140% і його повинні були закрити 20 років тому. Але місця для нового полігону знайти не можуть.

Макухівське сміттєзвалище, на яке із Полтави вивозять сміття, існує вже близько 60 років. За цей час відходів із міста назбиралося на понад 17 гектарів площі. Від нього чутно неприємний запах, там виділяються шкідливі речовини та виникають часті пожежі.

«Перебуває воно на балансі міського комунального підприємства «КАТП-1628», – говорить інженерка з охорони навколишнього середовища установи Наталія Суїма телерадіомовнику «Суспільне».

Вона додала, що на сміттєзвалищі часто виникають займання через велику кількість горючих матеріалів, які туди звозять. У спекотну погоду під дією сонця вони можуть загорітися. Ускладнює гасіння і висота звалища.

«Відходи спочатку не сортуються, через це органічні речовини, які є у смітті, розкладаються і виділяють гнильний запах та фільтрат. При висиханні продукти неповного розкладання утворюють пил, насичений забрудниками та мікроорганізмами. Відповідно, забруднюється повітря і воно є небезпечним для людей, які проживають поруч», – розповідає аналітикиня громадської організації «Еколтава» Юлія Авраменко.

За її словами, сміттєзвалище у Макухівцях не має захисного екрана, тобто усе сміття лежить прямо на землі. Відтак фільтрат просочується у ґрунт та підземні води, забруднюючи їх. А ще на ньому живуть мікроорганізми, які

розносять птахи, бездомні тварини, мухи та пацюки. У такому середовищі розвиваються бактерії, які є збудниками, зокрема, туберкульозу, дизентерії, гепатиту, аскаридозу, шкірних та алергічних захворювань.

Таких сміттєзвалищ на території України безліч. Офіційно – 5455 смітників і полігонів загальною площею понад 8,5 тисяч га. А найбільшою проблемою цьому слугує – сортування сміття, якого у нашій країні майже немає. Оскільки в Україні 96% відходів не переробляються, а пластик розкладається 500 років, а то й ціле тисячоліття, то посортоване сміття (до 60%) зменшило б масу відходів, які потрапляють на звалища або сміттєспалювальні заводи.

Зокрема, журналісти «ЕкоРубрики» створили власну інфографіку, яка показує, скільки часу розкладається різне сміття (додаток 8):

- Бананова шкірка – 2-5 тижнів;
- Газета – 2 місяці;
- Картон – 2 місяці;
- Бавовняні рукавички – 3 місяці;
- Канат – 3-14 місяців;
- Фанера – 1-3 роки;
- Недопалки – 1-5 років;
- Вовняний одяг 1-5 років;
- Картонна упаковка від молока – 5 років;
- Пофарбовані дошки – 13 років;
- Поліетиленовий пакет – 10-20 років;
- Шкіряне взуття – 25-40 років;
- Нейлонова тканина – 30-40 років;
- Пластиковий стаканчик – 50 років;
- Консервна банка – 50 років;
- Батарейки – 100 років;
- Пластикова трубочка – 200 років;
- Одноразовий підгузник – 450 років;

- Пластикова пляшка – 400-500 років;
- Алюмінієва банка – 500 років;
- Рибальська волосінь – 600 років;
- Скляна пляшка – 1000 років.

Відтак, важливість роздільного збору сміття полягає у зменшенні обсягів утворення відходів та похованні їх на полігоні, як наслідок зменшення негативного впливу на довкілля і здоров'я населення. Також роздільний збір сміття дозволяє збільшити використання вторинної сировини, яка є в складі твердих побутових відходів.

Журналісти усіх ЗМІ активно висвітлюють тему сортування сміття: вони надають власні рекомендації, створюють відео, інфографіки й навіть гіфки для кращого запам'ятання. Медіа також рекомендують сортувати відходи дома, не чекаючи від влади спеціальних сміттєвих баків та блоків.

Насамперед потрібно знати, що відходи бувають органічні й неорганічні. Органічні відходи – залишки продуктів, шкірка овочів і фруктів, чайні пакетики тощо. Неорганічні відходи – це відходи, які складаються зі штучних матеріалів: папір, метал, пластик. Ці матеріали, при правильному сортуванні й перероблюванні, можуть не тільки очистити планету від сміття, а й послужити матеріалом для нового товару.

Сміття сортують за категоріями: папір, скло, пластик, метал і органіка.

➤ У контейнер для паперу і картону можна класти: картон та офісний папір, газетну продукцію, зошити, листівки, паперові упакування.

➤ У контейнер для скла – цілі та биті пляшки, флакони з під напоїв, ліків, косметики, банки з-під консервації.

➤ У контейнер для металу – алюмінієві та консервні бляшанки, металеві кришки, фольга, банки з-під напоїв, флакони з-під косметики.

➤ У контейнери для пластику – пакування типу Tetra Pak, звичайні пляшки від води, деякі упаковки побутової хімії, кришки від пляшок, полістирол та поліетилен.

➤ У контейнер для органічних відходів – м'ясні та рибні відходи, овочі і фрукти, лушпиння, хліб, напівфабрикати, кондитерські вироби та інші харчові відходи; господарський папір, паперові серветки, залишки від чаю і кави; кімнатні рослини та квіти.

Викидати продукти у сміття потрібно у чистому вигляді, без залишків їжі та жиру; а пляшки та бляшанки слід ретельно промивати та максимально стискати.

Однак, існують продукти, які не можливо вторинно переробити. Їх потрібно окремо збирати й передавати спеціалізованим підприємствам на утилізацію. Серед них: батарейки, які містять важкі метали й завдають непоправної шкоди навколишньому середовищу; люмінесцентні лампи та скляні градусники, які через вміст ртуті належать до надзвичайно небезпечних відходів; невикористані ліки; побутова електроніка; побутова техніка; фсеерверки; флакончики аерозольної фарби; шини; клей; жири та олія; побутова хімія; косметика; целофанові пакети.

Всі перелічені продукти становлять неабияку загрозу для всього живого у землі та воді. Але також несуть смертельну небезпеку й для здоров'я людей.

До того ж в Україні існує близько 500 пунктів для здачі вторсировини. Деякі станції приймають тільки папір, або батарейки. Але є й такі станції, де можна здати практично будь-який вид вторсировини.

На ресурсі RecycleMap можна знайти найближчі пункти приймання сміття й ознайомитися з асортиментом вторсировини, який вони приймають.

Отже, сміття – це величезна проблема в Україні, через яку все населення знаходиться на краю прірви. Щороку українці залишають після себе до 12 мільйонів тонн твердих побутових відходів. У зв'язку з цим в Україні налічується майже 6 тисяч сміттєзвалищ, які досягають площі наших регіонів. Причина цьому – відсутність сучасних сміттєпереробних заводів; організованої системи збирання, зберігання й видалення токсичних відходів; техніки та обладнання для перероблення відходів будівництва і комунального господарства; сміттєвих баків та дієвих законів. Саме тому в Україні 93%

непотребу вивозять на сміттєзвалища, більше ніж 2% спалюють, а 4,5% йде на перероблювання.

99% українських сміттєзвалищ не мають захисної системи. Це, своєю чергою, спричиняє утворення фільтратів, які потрапляють до ґрунтових вод, а ті швидко розносять отруйні речовини на десятки кілометрів, а відтак і на наш стіл. Крім цього, сміттєзвалища не лише дають сморід, яким неможливо дихати, але й створюють найсприятливіші умови для розповсюдження збудників різних хвороб.

Найбільшим сміттєзвалищем в Україні є полігон №5 у Підгірцях Київської області. За рік на нього звозять понад 450 тисяч тонн відходів. Працює він вже 34 роки й містить 10 мільйонів тонн сміття на площі близько 65 гектарів. Ще одним гігантом є полігон в Грибовичах під Львовом, який працює понад 50 років. На ньому зберігається приблизно 11-12 млн тонн відходів, у тому числі 2 млн тонн гальваніки – відходи військової промисловості. Площа його – 38 гектарів.

Всі сміттєзвалища України переповнені. Вони потребують рекультивації, будівництва сміттєпереробних заводів та сортування відходів. Журналісти сприяють розв'язанню проблем сміттєзвалищ. Вони проводять дослідження, критикують обіцянки влади, висвітлюють лихо та одразу рекомендують, як його подолати. Про українські сміттєзвалища, проблеми утилізації та сортування сміття говорять усі, без виключення, ЗМІ. Єдине, що їх відрізняє – ексклюзивні матеріали та дослідження. Одні шукають проблеми корупції, інші дізнаються кричущі факти, але всі вони – закликають владу подивитись на проблему об'єктивніше та завдяки співпраці з екологами та активістами донести проблему до мас.

Висновки до розділу 2

Українських журналістів дуже цікавлять проблеми водних ресурсів, повітря та сміття. Читаючи їхні ексклюзивні матеріали, відчуваєш, як їх справді «болять» ці теми: вони проводять дослідження, експерименти, викривають корупційні махінації, показують шокуючі дані. Проте, вони не так часто про це

говорять, як могли б: більшість видань України мають по декілька резонансних матеріалів на кожен тему і десятки коротких заміток, а деякі – обходяться лише останнім. Звісно, цього замало, щоб маси почули про ці проблеми й почали якось діяти. Але те, що журналісти досліджують екологічну тему – уже свідчить про маленький успіх.

Щодо стану водних ресурсів, то журналісти показують цю проблему як на глобальному рівні, так і на державному. Зокрема, світові океани потерпають від забруднення сміття, площа яких уже займає як континенти США та Австралії. Лише одна велика тихоокеанська сміттєва пляма скидається з ~ 2.5 мільйона шматочків пластику. Але це не єдина проблема водного світу. Іншим забруднювачем океанів та морів є нафтопродукти, 5-10 мільйонів тонн яких скидають кораблі протягом року. Регулярні аварії на нафтових заводах також є наочним прикладом витоку речовини. Лише одне стихійне лихо у 2010 році забрало як життя десятків людей, так і тисячі тварин (до семи тисяч), а ще забруднило Мексиканську затоку та всі її прилеглі пляжі.

Що стосується України, то тут також достатньо забруднених нафтою водойм. Два роки тому в Одесі перевернувся танкер, завдяки чому стався витік нафти – тоді забруднення моря перевищувало норму в 19 разів. А в Донецьку досі існують озера, які містять в собі 443 тисячі тонн хімічних відходів. Ситуація води у річках – ще одна серйозна небезпека для здоров'я населення України. Найгостріша ситуація із забрудненням водних об'єктів спостерігається у таких річках, як Дніпро, Західний Буг та Сіверський Дон. Лише водою з Дніпра користуються до 70% українців. Три річки останнім часом перебувають у критичному стані, зокрема, вони цвітуть, виділяють сморід, їхнє дно й береги повністю засмічені, у них помирає риба й інші живі істоти. Але найбільшу небезпеку несуть фосфати, сульфати, залізо, азот, марганець та безліч інших хімічних сполук, норма яких перевищує в 14-16 раз.

Українські медіа не стоять осторонь цих проблем. Так, журналісти «GreenPost» дослідили, які господарства та області найбільше забруднюють водний світ; репортери «Укрінформу» провели міні інтерв'ю із низкою екологів,

які розповіли про комплекс проблем в українських річках; а журналісти «24 каналу» стали свідками «скарбів» у водоймах Дніпра.

Щодо повітря, то його забруднення є однією з причин найбільшої кількості передчасних смертей. Щороку від цього помирає приблизно 7 мільйонів людей. Причиною забруднення повітря є транспорт, зокрема вихлопні гази, та промислові підприємства. У викидах автомобілів знаходяться такі шкідливі речовини, як чадний газ, окиси азоту, тверді частинки та летючі органічні з'єднання – саме вони вражають серцево-судинну систему людини. А бензол, що потрапляє в атмосферу з вихлопами та випарами, може викликати рак легенів та респіраторні захворювання. Викиди диму, які виробляють підприємства, містять двоокис сірки та окис азоту, які, своєю чергою, можуть викликати звужування дихальних шляхів та загострити різні хвороби. Деякі шкідливі речовини настільки сильно можуть вразити дихальну систему людини, що вона може призвести до смерті. До того ж в Україні система моніторингу якості повітря застаріла, вона не дозволяє накопичувати дані в єдиному цифровому форматі та переглядати їх в режимі реального часу. А от ЄС – має такі можливості, і за їхніми даними, Київ часто посідає п'яте або десяте місце у світовому антирейтингу міст за рівнем забруднення повітря.

Стан повітря журналісти часто висвітлюють у вигляді відеороликів. Зокрема, «GreenPost» створив трихвилинний сюжет про забруднення повітря. Спершу видання коротко розповіло, які чинники сприяють забрудненню повітря, потім дало поради, як з цим боротись і захищатись. «24 канал» не виключення – коротке відео про те, як забруднення повітря вражає легені людей і призводить до смерті українців. Також медіа намагаються дати поради щодо проблеми, зокрема, як від неї позбутися та вирішити. Думку екологів та експертів можна побачити на сторінках багатьох ЗМІ. Серед тих, які ми аналізували, такі матеріали є на «Рубриці», «УНІАНі», «24 каналі», «GreenPost», «Суспільному», «Урядовому кур'єрі» та «День».

Тема сміття – ще одна кричуща проблема в Україні. Щороку тут утворюється понад 470 млн тонн промислових та побутових відходів. Оскільки

93% непотребу вивозять на сміттєзвалища та полігони, то в нашій країні уже міститься понад 6 тисяч звалищ. Всі вони разом займають площу цілого міста Кременчук Полтавської області або міста Хмельницький. Найбільшим сміттєзвалищем в Україні є полігон №5 у Підгірцях Київської області. За рік на нього звозять понад 450 тисяч тонн відходів. Працює він вже 34 роки й містить 10 мільйонів тонн сміття на площі близько 65 гектарів. Ще одним гігантом є полігон в Грибовичах під Львовом, який працює понад 50 років. На ньому зберігається приблизно 11-12 млн тонн відходів на площі 38 гектарів. Причиною таких масштабів сміття є: відсутність сучасних сміттєпереробних заводів; організованої системи збирання, зберігання й видалення токсичних відходів; техніки та обладнання для перероблення відходів будівництва і комунального господарства; сміттєвих баків та дієвих законів.

Всі сміттєзвалища України переповнені. Вони потребують рекультивації, будівництва сміттєпереробних заводів та сортування відходів. Журналісти сприяють розв'язанню проблем сміттєзвалищ. Вони проводять дослідження, критикують обіцянки влади, показують екологічні небезпеки. Так, журналісти «Стоп корупції» під час розслідування встановили, що місцеві чиновники Підгірців збагачувались завдяки сміттєзвалищу у їхньому регіоні. Також вони показали нове звалище у Київській області, яке влада уже перетворила на стихійне та абсолютно невпорядковане. Тим часом журналісти «УНІАНу» розповіли, як сміттєзвалище у Львові шкодить воді місцевим жителям, які роками скаржаться там на відходи. А репортери «ЕкоРубрики» зняли аж фільми про сміття під Полтавою.

Всі ці журналістські матеріали свідчать лиш про одне – катастрофу, перед якою опинилась Україна. Представники медіа говорять про проблеми й показують, в якому середовищі усі ми живемо. Проте, щоб змінити ситуацію, потрібно рішучіше діяти. Зокрема, активніше ці проблеми транслювати, аби людство усвідомило екологічну кризу і почало змінювати свої буденні звички, а також сприяти тому, щоб уряд ефективніше приймав закони та вводив їх в дію. Де-юре законопроекти в країні є, а де-факто – їх немає.

РОЗДІЛ III

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЖУРНАЛІСТА У ВИСВІТЛЕННІ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЇ

Часто люди думають, що журналістська діяльність дуже проста, особливо, коли стосується висвітлення екологічної тематики. Зі сторони здається, що репортер просто показує те, що бачить, і доносить це до широкої маси. Проте, навіть за п'ятихвилинним відео стоїть колосальна робота. Традиційна роль «гарної» роботи журналіста є складною роботою. У суспільстві, якому загрожує збройний конфлікт, царює корупція, і де кожен намагається збагатитись навіть на «смітті», журналісти стикаються з набагато більшими труднощами. Вони працюють в атмосфері страху і погроз.

Аби розкрити всю площину проблеми, журналісти вдаються до розслідувань. Навіть у нашому аналізі було декілька матеріалів, де репортер то викрив корупційну схему місцевих чиновників, то показав нехтування влади до екологічної кризи. Тематика розслідувань широка і різноманітна, вона охоплює різні аспекти людського життя. «Пам'ятайте: що б Вам не говорили, вам говорять не все. Про що б не йшла мова, йдеться про гроші», – це висловлювання, приписуване Уїнстону Черчиллю, яке краще підходить до розуміння тематики розслідувань. Дійсно, практично завжди, збираючи інформацію, журналіст стикається з її неповнотою, і в абсолютній більшості випадків, розслідування прямо чи опосередковано стосуються грошей, а якщо точніше – корупції в широкому розумінні цього слова.

Торкаючись гострих тем, журналісти можуть відчувати на собі тиск, чути погрози й навіть бути жертвами злочину. Йдеться, приміром, про неадекватну реакцію на дії репортерів під час збирання інформації, роботи над матеріалом або візиту на якийсь об'єкт з боку різних людей – охоронців, вахтерів, іноді й правоохоронців. Так, на журналіста, який вирішив дослідити стан сміттєзвалищ,

можуть напасти, забрати техніку, побити, а гіршому випадку викрасти й навіть закопати в купі цього сміття. Скільки уже траплялось в Україні злочинів проти журналістів, які пов'язані з їхньою професійною діяльністю, і більшість з яких не мали належного розслідування!

До того ж рівень фізичної агресії проти журналістів не знижується протягом останніх років, про що свідчить моніторинг громадських організацій. Зокрема, Інститут масової інформації за вісім місяців 2020 року зафіксував загалом 137 порушень свободи слова, з яких 75 випадків перешкоджання професійній діяльності, 14 випадків побиття журналістів, 13 випадків погроз.

3.1. Захист журналістів на правовому рівні: їхні права та свободи

Напади на журналістів є особливо серйозним порушенням прав людини, відповідно до Європейської конвенції з прав людини, оскільки вони шкодять не лише конкретним особам, але і позбавляють інших громадян права отримувати інформацію, у такий спосіб обмежуючи суспільний діалог, який лежить в основі демократичного суспільства.

Конституція України гарантує кожному, незалежно від професійної діяльності або інших ознак, права. Проте, зрозуміло, що в першу чергу ця стаття основного закону країни стосується саме журналістів. Адже, вони найбільше працюють з інформацією і потребують її, а їх професійний рівень визначається тим, як вони й про що висловлюють, поширюють свої погляди й думки.

34 стаття Конституції України встановлює: «Кожному гарантується право на свободу думки й слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань». Це фундамент права на висловлення своїх ідей, думок, суджень, переконань, висновків, узагальнень тощо. Вона гарантує кожному і журналістові в тому числі говорити, писати, поширювати те суб'єктивне, що виникло, як результат сприйняття всього, що відбувається навколо. Саме на цій частині Конституції ґрунтується важливий для ЗМІ та їх творчих працівників механізм звільнення від відповідальності за висловлення оціночних суджень. Далі він розвивається у статті 30 Закону України «Про інформацію» та корпусі рішень Європейського

суду з прав людини. Також 34 стаття гарантує розслідувачу використання всього необхідного в роботі інструментарію – вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію. Права та гарантії з кожного слова цього речення «збирати», «зберігати», «використовувати й поширювати» відбивається у великій кількості норм законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, правозастосовчій практиці.

Про свободу вираження поглядів і поширення інформації говорить і стаття 10 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, яка за змістом і сферою дії практично аналогічна статті 34 Конституції.

Крім цього, журналіст, здійснюючи свою діяльність на засадах професійної самостійності, повинен керуватись своїми правами та виконувати обов'язки, передбачені Законом України «Про інформацію». Відповідно до статті 25 Закону України «Про інформацію» та статті 26 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» журналіст має право:

1) на вільне одержання, використання, поширення (публікацію) та зберігання відкритої за режимом доступу інформації;

2) відвідувати державні органи влади, місцевого і регіонального самоврядування, підприємства, установи й організації;

3) відкрито здійснювати записи із застосуванням техніки (під час виконання професійних обов'язків журналіст має право здійснювати письмові, аудіо- та відеозаписи із застосуванням необхідних технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом);

4) на вільний доступ до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів;

5) переваги на одержання відкритої за режимом доступу інформації;

6) на безкоштовний запит щодо доступу до офіційних документів;

7) по пред'явленні редакційного посвідчення чи іншого документа, що засвідчує його належність до ЗМІ, перебувати в районі стихійного лиха, катастроф, на мітингах і демонстраціях, на територіях, де оголошено надзвичайний стан;

8) звертатися до спеціалістів при перевірці одержаних інформаційних матеріалів;

9) поширювати власні матеріали за власним підписом, під псевдонімом або без підпису (анонімно);

10) відмовлятися від публікації матеріалу за власним підписом, якщо його зміст після редакційної правки суперечить особистим переконанням автора;

11) на збереження таємниці авторства та джерел інформації, за винятком випадків, коли ці таємниці оголошуються на вимогу суду;

12) на звільнення від відповідальності в передбачених законодавством випадках.

Статтею 17 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» встановлено відповідальність за посягання на життя і здоров'я журналіста, інші дії проти нього. Так, відповідальність за скоєння злочину проти представника медіа прирівнюється до відповідальності за скоєння таких же дій проти працівника правоохоронного органу.

Одночасно, в статті 171 Кримінального кодексу зазначена відповідальність за умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Переслідування працівників ЗМІ за виконання їх професійних обов'язків, за критику, здійснюване службовою особою або групою осіб за попередньою змовою, – карається штрафом або обмеженням волі на строк до п'яти років.

Варто також зазначити, що відповідно до статті 471 Закону України «Про інформацію» ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень.

Оціночними судженнями, за винятком образи чи клевети, є висловлювання, які не містять фактичних даних, зокрема критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, з огляду на характер використання мовних засобів, зокрема вживання гіпербол, алегорій, сатири. Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості.

Додаткові підстави звільнення від відповідальності засобів масової інформації та журналістів визначаються законами «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства» та «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів».

Що стосується права журналіста на використання техніки (фото, відео, аудіо), про це говорять: ст. 34 Конституції України, ст. 25 Закону України «Про інформацію», ст. 26 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», ст. 21 Закону України «Про інформаційні агентства», які свідчать про те, що журналіст під час виконання професійних обов'язків має право здійснювати письмові, аудіо- та відеозаписи із застосуванням необхідних технічних засобів.

Крім цього, в Кримінальному кодексі України є чотири статті, які мають захищати безпеку журналістів. Це стаття 171, яка містить відповідальність за перешкоджання професійній діяльності журналіста, стаття 345-1, яка карає за погрози або насильство щодо журналіста, стаття 347-1 з відповідальністю за умисне знищення або пошкодження його майна та стаття 349-1 про покарання за захоплення журналіста як заручника.

Хоча в Україні існує чимало законів, які захищають журналістів і надають їм безліч прав здійснювати безпосередньо свою професійну діяльність, проте чинне законодавство в нашій країні не є ефективним. Тисячі злочинів, здійснених проти журналістів, досі залишаються нерозслідуваними, десятки вбивць та нападників все ще гуляють на свободі, а погрози журналістам та звинувачення навіть не хочуть розглядати в поліції. Такі дії свідчать лише про те, що журналіст в сучасному світі відчуває себе незахищеним зі сторони влади, і їхні вчинки вважає недовірливими. Тому й не дивно, що працівники ЗМІ так рідко звертаються в правоохоронні органи нашої країни. Вони вважають, що краще публічно робити якісь заклики, чи звертатись одразу до міжнародних організацій.

«На жаль, ми бачимо, що чинне законодавство, як це часто буває з добрим законодавством в Україні, не завжди виконується, не завжди спрацьовує. З іншого боку, ми спостерігаємо дуже небезпечні тенденції в суспільстві – це тенденції суспільної поляризації, які призводять, на мій погляд, до того, що іноді журналісти тих медіа, які займають ту чи іншу суспільно-політичну позицію, стають жертвами інцидентів, можливо цілеспрямованих провокацій, можливо інцидентів, які відбуваються просто в природній ситуації напруженості й збільшення градусу суспільного несприйняття», – сказав голова комітету Верховної Ради з питань гуманітарної та інформаційної політики Микита Потураєв.

3.2. Шляхи уникнення небезпеки журналісту при збиранні інформації про екологічний стан об'єктів

Від погроз, звинувачень та нападів ніхто не застрахований. Важко передбачити ситуацію, яка може нести загрозу власному життю. Навіть звичайне включення із місця події може принести журналісту неприємності та лихо. Проте, небезпеку можна оминати, якщо слідувати певним правилам. Зокрема, журналіст повинен завжди оцінювати всі ризики, перш ніж податись у заплановане місце. Йому варто зібрати якомога більше інформації про ситуацію та місце, в яке вирушає. Неважливо, мітинг це, мирний активістський захід чи звичайне спілкування із чиновниками – працівник медіа завжди повинен сповістити про свої плани колегам або редакційному відділу. Вразі зникнення чи нападу, колеги знатимуть, де його шукати і як йому допомогти.

Важливо бути ввічливим. Ніщо не замінить ввічливості на завданнях. Це допоможе уникнути неприємних моментів, й люди ставитимуться до журналіста із повагою.

Потрібно зважувати ризики проти можливих вигод, щоб не потрапити у важку ситуацію. Дуже часто можна підготувати прекрасний репортаж, перебуваючи навіть на відстані.

Перш ніж звертатися до влади, варто врахувати рівень ризику і можливі шляхи оборони. До того ж журналісту завжди потрібно із собою носити документ, який засвідчує його особою та сферу діяльності. Це допоможе потрапити у місця, які заборонені для звичайних людей, але доступні працівникам ЗМІ.

Перш ніж йти на виконання завдання, журналісту необхідно:

- Переконатися у фізичній придатності для виконання завдання.
- Перевірити й поліпшити знання про місцевість – що він знає про політичну і соціальну обстановку в даному регіоні? Хто головні «гравці»? Чи були випадки жорстокого поводження щодо журналістів з боку політичних груп, залучених у конфлікт?

- Важливо, щоб між журналістом й редакцією підтримувався постійний зв'язок.

- Посвідчення представника преси – його сила полягає в тому, що воно визначає і показує його приналежність до певної медіагрупи або організації. Становище і репутація організації також можуть відіграти важливу роль.

- Соціальний захист – що буде у випадку, якщо з журналістом щось станеться? Чи застрахований він і що буде з його сім'єю?

Громадські заворушення, мітинги чи протести звичайних селян щодо незаконного вивозу сміття, до прикладу, можуть бути небезпечнішими, ніж відрядження в зону бойових дій. Деякі події розгортаються настільки непередбачувано, що небезпека непомітна, і ситуація може загостритися з немислимою швидкістю. Навіть невойовниче налаштований натовп може стати загрозою, якщо люди налякані або розсерджені. Мирні демонстрації можуть швидко перерости в небезпечні народні заворушення.

Проте, мета журналіста повинна залишатись та ж – зробити хороший репортаж з мінімумом ризику для себе. Ті ж принципи – все планувати наперед і тримати під контролем.

Найсерйозніша небезпека, з якою можуть зіткнутися працівники ЗМІ, що перебувають у ситуації, коли не володіють інформацією про небезпечні й безпечні райони, – це опинитися самим на місці об'єктів. Журналісти можуть наразитися на подвійну небезпеку, якщо їхні організації, з погляду учасників громадянських заворушень, займають позицію однієї чи іншої ворогуючої сторони. У такому випадку журналістам або команді ЗМІ варто зняти бейджики або значки, що представляють їх як працівників тих чи інших телевізійних компаній.

Існує безліч випадків, коли чиновники, працівники певних організації чи охорона поведуться агресивно відносно журналістів. Тому врахувавши всі ризики, сповістивши про свої наміри редакції, репортер повинен наперед поставити свій телефон у режим набору екстремального номера на випадок необхідності та включити точне місце розташування, за яким спостерігатимуть колеги. Також варто включити диктофон, який записував би всю розмову. Трапляється різне: у журналіста можуть забрати техніку, або навіть її пошкодити – в такому випадку можна залишитись без матеріалу і без доказів нападу. Крім того, важливо мати із собою стару плівку. Як тільки у журналіста захочуть її конфіскувати, він може заховати записаний матеріал і дати непотрібний.

Не менш важливо врахувати й одяг, перш ніж іти на завдання. Раптом журналіста захочуть підпалити разом із купою сміття? Тому потрібно враховувати усі ризики, і одягати одяг з натурального волокна. Він зашкодить швидкому загорянню, ніж одяг із синтетики. А довгі рукави, високий комір і штани зможуть захистити тіло від дії отруйних речовин.

У найгіршому випадку, якщо журналіста хочуть залякати, то його можуть взяти навіть у заручники. Захоплення в заручники – вкрай небезпечна справа, де представник медіа втрачає контроль над собою і своїм майбутнім. Проте слід пам'ятати, що близько 80% заручників залишаються неушкодженими. Злочинці змушуватимуть його зробити те, чого бажають. Якщо журналіст матиме ввімкнений телефон та включену геолокацію, існують шанси, що його врятують колеги. Якщо ж ні, то варто бути ввічливим і робити все, що вказують злочинці,

не чинивши при цьому опір. Важливо не показувати наляканості й не вийти з психічної рівноваги, навпаки краще зав'язати розмову і розповісти про свою сім'ю. Якщо журналіста утримують більше одного або двох днів, йому варто попросити про дрібні потурання. Попросити надати кращі умови, наприклад, не тримати в ланцюгах, дати мило, щоб можна було вмитися, дозволити написати листа дочці. Але ні за яких умов не треба чинити опору і втікати, оскільки злочинці докладуть максимум зусиль для охорони об'єкту.

Висновки до розділу 3

Журналісти часто зустрічаються із труднощами, висвітлюючи резонансні події на екологічну тематику. У країні, де все відбувається навколо грошей, репортери змушені працювати в атмосфері страху та погроз. Висвітлення інформації про незаконні махінації чиновників чи розкрадання грошей можуть нести небезпеку для власного життя журналіста. Неадекватна реакція охорони чи працівників певних організацій може завдати йому шкоди, а зокрема: на нього можуть напасти, побити, взяти в заручники, спалити на сміттєзвалищі, або навіть вбити.

Хоч в Україні існує безліч законів, які надають журналісту прав та обов'язків щодо його професійної діяльності та захищають його, він все одно відчуватиме себе незахищеним через неефективність правової діяльності в нашій країні. Працівники ЗМІ при погрозах та нападах уже навіть не звертаються до працівників поліції, оскільки розуміють, що від них нічого не доб'ється: сотні злочинних справ – нерозслідувані, а нападники та вбивці – досі непокарані.

Журналісту важко передбачити небезпеку, з якою він може стикнутись, проте, існують поради, завдяки яким можна зменшити ризик нападів/погроз/звинувачень:

1. Перш ніж відправлятись на огляд місцевості чи розслідування, варто добре вивчити місцевість та ситуацію проблеми.

2. Врахувати усі ризики та чинники, з якими можна спіткнутись – звідки взялась проблема, хто у ній винний, чи були раніше конфлікти, чи є «чорні плями» у житті місцевих чиновників.

3. Сповістити про свої наміри колегам та редакції – куди підеш, що робитимеш, коли повернешся.

4. Варто мати із собою посвідчення представника преси. Проте в разі негативної позиції до організації ЗМІ, яку представляє журналіст, краще зняти бейджики, значки компанії й старатись не показувати їх.

5. Бути ввічливим і намагатись уникати конфліктів.

6. В разі сутички чи великого скупчення натовпу, журналісту варто покинути це місце заради власної безпеки. Зняти інцидент він може із безпечного та віддаленого ракурсу.

7. Перевести телефон у режим набору екстремального номера, або бути на зв'язку з офісом, який міг би прослуховувати розмову журналіста та інтерв'юера.

8. Мати завжди ввімкнену активну геолокацію, завдяки якій колеги могли б бачити місце знаходження журналіста.

9. Під час бесіди увімкнути диктофон, аби точно зафіксувати розмову, а в гіршому випадку – мати доказ злочинних дій щодо журналістської діяльності.

10. Взяти із собою стару непотрібну плівку – якщо її захочуть конфіскувати, журналіст може заховати записаний свіжий матеріал і віддати непотрібний.

11. Одягати одяг краще з натурального волокна, який зашкодить швидкому загорянню.

12. У разі захоплення журналісту не потрібно піддаватись страху та опору. Важливо діяти згідно з вказівками злочинців і поводитися толерантно. В жодному разі не втікати й не погрожувати, оскільки це може нести загрозу життю журналіста.

ВИСНОВКИ

Людство у XXI столітті опинилось перед екологічною загрозою. Нині біосфера перебуває в критичному стані. А за словами науковців, до глобальної катастрофи залишаються лічені кроки. Усім відомо, як зараз різко змінюється клімат, як у Тихому океані плаває цілий континент пластика розміром з половину Австралії, як українці споживають воду, яка не відповідає нормам. Все це призводить до глобальних проблем, які на порядку денному потребують вирішення. А посприяти цьому допоможе екологічна журналістика.

Саме вона накладає відповідальність на журналіста, який інформує про стан довкілля, шукає шляхи подолання проблеми й намагається достукатись до людства та влади через найефективніший та наймасовіший інструмент поширення інформації – Інтернет. У «глобальній павутині» екологічна журналістика має належне місце, але в Україні вона лише на етапі розвитку. У нашій країні одиниці спеціалізованих редакцій, які висвітлюють екологічні проблеми у всіх напрямках, а публікації загального типу, які подають більшість українських ЗМІ, повідомляються як другорядні події місцевого значення.

Відповідно до власних досліджень, в Україні існує лише три видання, які мають спеціально відведену рубрику для екологічної тематики – «GreenPost», «Рубрика», «Суспільне». У порівнянні із міжнародними медіа, це дуже мізерний відсоток, але враховуючи їхню активність та ефективний вплив на населення, вони мають усі шанси, аби усунути екологічну катастрофу, яка постала як перед нашої країною, так і перед цілим світом.

Українські журналісти проводять власні розслідування, експерименти, дослідження, висвітлюють проблеми як у текстовому форматі, так і відео. Вони прагнуть донести своїй аудиторії проблеми довкілля зі всіх сторін у різноплановому вигляді. Так, більше ніж три тисячі новин на «GreenPost», понад п'ять мільйонів переглядів відеоролику у Facebook видання «Рубрика» уже

свідчать про ефективну журналістську діяльність в нашій країні. Але найбільшим досягненням представників медіа є реакція їхньої аудиторії: вони залишають сотні коментарів, тисячі лайків, і діляться матеріалом на свою сторінку у соцмережі. Така поведінка українців свідчить лише про те, що екологічна криза важлива для них, вони готові сприяти її вирішенню, змінювати свою поведінку і говорити про неї.

Згідно із власними спостереженнями, українці часто цікавляться станом водних ресурсів, повітря та відходів. Але, на жаль, в Україні не так багато існує про це ексклюзивних розслідувань та репортажів. Більшість медіа обходяться лише простими замітками. Великих зусиль для висвітлення проблем докладають такі спеціалізовані видання, зокрема «Рубрика», яка розробила десятку документальних фільмів: про забруднене повітря у промислових містах Кривий Ріг, Маріуполь, Запоріжжя, вирубування лісів, добування бурштину, проблему сміттєзвалищ, питання шахт на Донбасі, деградацію ґрунтів, про водні ресурси й про утилізацію залишків радіоактивних речовин. Не відстають і журналісти «GreenPost», які проводять власні спецрозслідування та найбільше в Україні пишуть про екологічну тему. Всі інші українські ЗМІ майже не заклопотані екологічною кризою, хоча серед їхніх матеріалів можна знайти поодинокі достойні розслідування, інтерв'ю та репортажі. Сюди можна віднести такі видання як «УНІАН», «24 канал», «Укрінформ» та «Стоп корупції».

Водний стан ресурсів має пріоритетне місце серед висвітлення інформації українськими медіа. Журналісти показують цю проблему як на глобальному рівні, так і на державному. Зокрема, світові океани потерпають від забруднення: лише одна тихоокеанська смітєва пляма скидається з ~ 2.5 мільйона шматочків пластику, а десятки морів та океанів забруднені тонами нафтопродуктів. В Україні найгостріша ситуація із забрудненням водних об'єктів спостерігається у таких ріках, як Дніпро, Західний Буг та Сіверський Дон. Вони останнім часом перебувають у критичному стані: цвітуть, виділяють сморід, їхнє дно й береги повністю засмічені, у них помирає риба й інші живі істоти. Але найбільшу небезпеку несуть фосфати, сульфати, залізо, азот, марганець та безліч інших

хімічних сполук, норма яких перевищує в 14-16 раз – і всі вони містяться у воді, яку споживають українці. Так, стан Дніпра дослідили журналісти «24 каналу», репортери «Укрінформу» провели міні інтерв'ю із низкою екологів, які розповіли про комплекс проблем в українських річках, а «GreenPost» дослідив, які господарства та області найбільше забруднюють водний світ.

Стан повітря – ще одна важлива тема, яку підіймають українські медіа. За їхніми даними, від забруднення повітря щороку помирає приблизно 7 мільйонів людей, а причиною цьому слугують транспортні засоби, зокрема вихлопні гази, та промислові підприємства. В Україні дуже важко дослідити якість повітря через стару систему моніторингу, проте Європейський Союз дає таку можливість, і за його даними, Україна часто посідає п'яте або десяте місце у світовому антирейтингу міст за рівнем забруднення повітря. Про цю проблему пишуть всі ЗМІ, а деякі із них – «GreenPost» та «24 канал» – навіть роблять короткі відеоролики.

Тема сміття – ще одна кричуща проблема в Україні. Щороку тут утворюється понад 470 млн тонн промислових та побутових відходів. Оскільки 93% непотребу вивозять на сміттєзвалища та полігони, то в нашій країні уже міститься понад 6 тисяч звалищ. Найбільшими з них є полігон №5 у Підгірцях Київської області (містить 10 мільйонів тонн сміття на площі близько 65 гектарів) та полігон в Грибовичах під Львовом (зберігає 11-12 млн тонн відходів на площі 38 гектарів). Ця проблема має належне місце в українській площині, завдяки своїм гучним розслідуванням. Так, журналісти «Стоп корупції» встановили, що місцеві чиновники Підгірців збагачувались завдяки сміттєзвалищу у їхньому регіоні та показали нове звалище у Київській області, яке влада уже перетворила на стихійне та абсолютно невпорядковане. Тим часом журналісти «УНІАНу» розповіли, як сміттєзвалище у Львові шкодить воді місцевим жителям, які роками скаржаться там на відходи; а репортери «ЕкоРубрики» зняли аж фільми про сміття під Полтавою.

Такі журналістські матеріали ще раз підкреслюють катастрофічну ситуацію в Україні, проте висвітлити резонансні розслідування – непросте

завдання для представників ЗМІ. Зокрема, це пов'язано із корупцією в нашій країні, де кожний збагачується навіть на «смітті». А це несе величезну загрозу життю журналіста, на якого під час збирання інформації можуть напасти, побити, або навіть закопати на звалищі. Неадекватна реакція чиновників, охоронців на представників медіа часто спостерігається в нашій країні. Про це свідчать тисячі погроз, сотні нападів та десятки вбивств, які дотепер залишаються нерозслідувані. В сучасному світі журналісти не відчують себе захищеними зі сторони влади, хоч в Україні існує безліч законів, які надають їм прав та обов'язків щодо професійної діяльності та захищають їх. Будь-яка гостра тема може коштувати журналісту власного життя, і перш ніж іти на розслідування, йому завжди треба бути обережним, зважувати всі ризики, страхуватись колегами та завжди бути з ними на зв'язку в разі небезпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейцев В. І. Екологічне право : Курс лекцій в схемах (Загальна частина). Вентурі, 1996. С. 208.
2. Андрейцев А. К. Основи екології: Підручник. Київ : Вища шк., 2001. 358 с.
3. Білоус О. В. Психологічні характеристики екологічності свідомості особистості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук «Загальна психологія, історія психології». Київ, 2006. 18 с.
4. Білявський Г. О. Основи екології : підручник / Г. О. Білявський, Р. С. Фурдуй, І. Ю. Костіков. Київ : Либідь, 2004. 408 с.
5. Бойчук Ю.Д., Солошенко Е. М. Екологія і охорона навколишнього середовища. Київ : Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. 302 с.
6. Богобоящий В. В. Принципи моделювання та прогнозування в екології : підручник / Богобоящий В. В., Чурбанов П. Б., Шмандій В. М. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
7. Борисова В. А. Екологізація підприємницької діяльності : монографія / В. А. Борисова. Суми : Довкілля, 2004. 128 с.
8. Борковський О. І. Українська журналістика на тлі доби (історія, демократичний досвід, нові завдання) / О. Борковський, С. Сирополко; за ред. К. Костева й Г. Кошаринського. Мюнхен : Український техніко-господарський інститут, 1993. 204 с.
9. Бровдій В. М. Екологічні проблеми України: навч. посіб. з екології / Бровдій В. М., Гаца О. О., Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Науково-дослідна лабораторія з проблем екологічної освіти. Київ, 2000. 110 с.

10. Виговська Н. Журналістські жанри в мультимедійному світі (на прикладі запорізьких ЗМІ) / Світ соціальних комунікацій. 2013. 60-62 с.
11. Гол Д. Онлайн-журналістика / пер. з англ. К. Булкіна. Київ : К.І.С., 2005. 344 с
12. Горевалов С. І. Засоби масової комунікації: формування інформаційного суспільства. Київ : КиМУ, 2010. 319 с.
13. Городенко Л. М. Нові медіа: журналістика чи комунікація? / Л. М. Городенко // Current issues of mass communication. 2013, 65–69 с.
14. Гузенко Т.А. Екологічна проблематика як актуальний тренд сучасних соціальних комунікацій, 2011. 32-36 с.
15. Грицайчук В. В. Основи екології: навчальний посібник / В. В. Грицайчук, О. М. Микитюк, О. З. Злотін, Т. Ю. Маркіна. Харків : «ОВС», 2004. 124–125 с.
16. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища : навч. посіб. / В. С. Джигирей. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2006. 319 с.
17. Здоровега В. Й. Вступ до журналістики: конспект лекцій / В. Й. Здоровега. Львів : Вища школа, 1975. 111 с.
18. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: підручник / Володимир Здоровега; 2-е вид., перероб. і допов. Львів : ПАІС, 2004. 268 с.
19. Зражевська Н. Нові медіа і нові форми комунікації в медіа культурі / Ніна Зражевська // Актуальні питання масової комунікації, 2013. 70-75 с.
20. Екологічне законодавство України. Ч. 1: Законодавчі акти / упоряд. В. І. Андрейцев, 1997. 648 с.
21. Іванов, В. Ф. Журналістська етика : підручник, Київ : Київ. ун-т, 2008. 222–223 с.
22. Інструментарій впливу засобів масової комунікації на аудиторію / О. В. Тараненко та ін. ; за ред. О. В. Тараненко, М-во освіти і науки України,

Донец. нац. ун-т, Філол. ф-т, Каф. журналістики. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. 128 с.

23. Кузнецова О. Д. Журналістська етика та етикет: основи теорії, методики, дослідження трансформації незалежних видань України, регулювання моральних порушень: моногр. Львів : Світ, 1998. 412 с.

24. Кучерявий В. Л. Екологія. Львів: Світ, 2000. 500 с.

25. Крейг Р. Інтернет-журналістика: робота журналіста і редактора у нових ЗМІ / пер. з англ. А. Іщенка. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 324 с.

26. Кросмедіа: контент, технології, перспективи : колективна моногр. / за заг. ред. д. н. із соц. ком. В. Е. Шевченко; Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ: Кафедра мультимедійних технологій і медіа дизайну Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. 234 с.

27. Маслова-Лисичкіна Н. Екологічна безпека: стратегія довгострокового виживання, 1996. 16-18 с.

28. Назаренко Г.І. Інформаційні жанри журналістики: Навчальний посібник. Київ: Національний авіаційний університет, 2009. 124 с.

29. Назарук М.М. Основи екології та соціоекології. Львів : Афіша, 1999. 255 с.

30. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 1998— 2000 рр. Київ, 1999–2001.

31. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році. Київ: Міністерство екології та природних ресурсів України, ФОП Грінь Д.С., 2017. 308 с.

32. Новітні медіа та комунікаційні технології : комплекс навчальних програм для спеціальностей «Журналістика», «Видавнича справа та редагування», «Реклама та зв'язки з громадськістю» / за заг. ред. В. Е. Шевченко. Київ : Паливода А. В., 2012. 412 с.

33. Олтаржевський Д. О. Висвітлення екологічної тематики на сторінках сучасної української преси / Дмитро Олегович Олтаржевський; Інститут журналістики Київського національного університету ім. Т.Шевченка, Київ, 2004. 196 с.
34. Олтаржевський Д. О. Екологічна тематика на сторінках українських Інтернет-видань // Актуальні питання масової комунікації. Київ, 2002. 18-21 с.
35. Олтаржевський Д. Наша цивілізація робить усе, щоб знищити себе / Дмитро Олтаржевський, Юрій Костенко // Урядовий кур'єр. 1998.
36. Основи екології та екологічного права : навч. посіб. / Ю. Д. Бойчук, М. В. Шульга, Д. С. Цалін, В. І. Дем'яненко, за заг. ред. Ю. Д. Бойчука і М. В. Шульги. Суми : ВТД «Університетська книга»; Київ : Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. 368 с.
37. Проблематика ЗМІ: навч. посіб. Київ : міжнар. ун-т, Ін-т журналістики, 2011. 422-428 с.
38. Серебряков В. В. Основи екології: Підручник. Київ : Знання-Прес, 2002. 300 с.
39. Сухарев С. М., Чудак С. О., Сухарева О. Ю. Технологія та охорона навколишнього середовища: Навч. посіб. Львів : Новий Світ, 2000, 2004. 256 с.
40. Ткаченко О., Конспект лекцій з дисципліни «Основи журналістичнознавчих досліджень» для студентів IV курсу спеціальності «журналістика» денної форми навчання. Суми: Вид-во СумДУ, 2008. С.11 – 16.
41. Халлер М. Пошук і збір інформації: навч. посібник. Київ : АУП, 2006. 308 с.
42. Чабаненко М. Інтернет-ЗМІ як складова частина системи засобів масової інформації України : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. 183 с.
43. Червона книга України. Тваринний світ / НАН України; під заг. ред. чл.-кор. НАН України І. А. Акімова. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 623 с.
44. Шнайдер В., Рауе П.-Й. Новий посібник з журналістики та онлайн-журналістики / перкл. з нім. В. Климченко; за заг. ред. В. Іванова. Київ : Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2014. 358 с.

45. Chayko M. Superconnected: The Internet, Digital Media, and Techno-Social Life. SAGE, 2016. 272 p.
46. Hill S., Lashmar P. Online Journalism: The Essential Guide. SAGE, 2014. 304 p.
47. Knight J., Weedon A. Identity and social media. Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies. 2014, Vol. 20(3). P. 257–258.

Електронні ресурси:

48. Абрамович О. Провідні компанії відмовились від одноразового пластику. URL: <https://podrobnosti.ua/2266619-provdn-kompan-vdmovilisja-vd-odnorazovogo-plastiku.html> (дата звернення: 17.10.2021)
49. Бзікадзе М. П'ять років Грибовицької трагедії: винні не покарані, а сміттєпереробного заводу у Львові досі нема. URL: <https://www.unian.ua/ecology/p-yat-rokiv-gribovickoji-tragediji-vinni-ne-pokarani-a-smittyepererobnogo-zavodu-u-lvovi-dosi-nema-novini-lvova-11432203.html> (дата звернення: 21.10.2021)
50. Вознюк С. Гірше, ніж будь-де в Європі. Що робити із забрудненням повітря в Україні? URL: <https://ecoaction.org.ua/zabrudnennia-povitria-ua.html> (дата звернення: 27.10.2021)
51. Горбань Ю. Дніпро помирає, і це – питання національної безпеки. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3274415-dnipro-pomirae-i-ce-pitanna-nacionalnoi-bezpeki.html> (дата звернення: 18.10.2021)
52. Гуд К. 700 видів морських тварин може зникнути через пластик. URL: <http://www.climateinfo.org.ua/content/700-vidiv-morskikh-tvarin-mozhe-zniknuti-cherez-plastik-p-yat-sposobiv-dopomogti> (дата звернення: 13.10.2021)
53. Документальний фільм Екорубрики. Битва зі сміттям під Полтавою. Що відбувається на Макухівському звалищі. URL: <https://rubryka.com/video/poltava/> (дата звернення: 14.10.2021)

54. Документальні фільми Екорубрики. URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLCdNfAejg090lZrEumVjXKTWWM4xc1iH> (дата звернення: 14.10.2021)
55. ЕкоРубрика : інтернет-видання. URL: <https://rubryka.com/category/ecorubryka/> (дата звернення: 14.10.2021)
56. Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів»: відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 28.10.2021)
57. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» : відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12> (дата звернення: 28.10.2021)
58. Закон України «Про інформаційні агентства»: відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 28.10.2021)
59. Закон України «Про інформацію»: відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 28.10.2021)
60. Закон України «Про телебачення і радіомовлення»: відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12> (дата звернення 28.10.2021)
61. Ковальчук О. Екологічна проблематика в загальноукраїнських газетах: спільне та відмінне. URL: <http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/219771/219640> (дата звернення: 14.10.2021)
62. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (зі змінами) // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 28.10.2021)
63. Кримінальний кодекс України: відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 28.10.2021)

64. Листопад О. Забрудненість вод України нафтою тривожно зростає
URL: <https://greenpost.ua/news/zabrudnenist-vod-ukrayiny-naftoyu-tryvozhno-zrostaye-derzhvodagentstvo-i11609> (дата звернення: 17.10.2021)
65. Листопад О. Смертельні озера Донбасу: отруєння загрожує навіть Азовському морю URL: <https://greenpost.ua/news/smertelni-ozera-donbasu-i2462> (дата звернення: 18.10.2021)
66. Лєхова М. Якість питної води у школах та садочках Вінниці. Що показали дослідження. URL: <https://vn.20minut.ua/Osvita/yakist-pitnoyi-vodi-u-shkolah-ta-sadochkah-vinnitsi-scho-pokazali-dosl-11433539.html> (дата звернення: 18.10.2021)
67. Незалежна медіа-профспілка України : довідник безпеки журналістів URL: <https://eprints.oa.edu.ua/1176/1/Dovydnik-bezpeki-gurnalistiv.pdf> (дата звернення: 30.10.2021)
68. Нова кліматична ера: глобальне потепління може мати для України як негативні, так і позитивні наслідки. URL: <http://tyzhden.ua/Society/55859> (дата звернення: 15.10.2021)
69. Олтаржевський Д., Висвітлення екологічної тематики на сторінках сучасної української преси. URL: [//journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=page1](http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=page1) (дата звернення: 13.10.2021)
70. Руденко Є. У нас тут чайки, як на курорті. Куди везуть сміття з Києва і що з ним далі відбувається. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/01/31/7238933/> (дата звернення: 23.10.2021)
71. СтопКор з'ясовує, куди зникли 9 мільйонів гривень у Підгірцях URL: <https://stopcor.org/stopkor-zyasovuye-kudi-znikli-9-milyoniv-griven-u-pidgirtsyah/> (дата звернення: 23.10.2021)
72. Стопкор. Роми та отруйні фільтрати: неподалік від Межигір'я сміттєзвалище псує життя місцевим. URL : <https://stopcor.org/romy-ta-otrujni-filtraty-nepodalik-vid-mezhygirya-smittyezvalyshhe-psuye-zhyttya-miscevym-foto/> (дата звернення: 23.10.2021)

73. Wall Street Journal URL: <https://www.wsj.com/articles/which-countries-create-the-most-ocean-trash-1423767676> (дата звернення: 10.10.2021)

ДОДАТКИ

Додаток 1

YouTube UA

Головна
Що нового
Підписки
Бібліотека
Історія
Ваші відео
Переглянути пізніше
Відео, які сподобалися
Показати більше

ПІДПИСКИ

- Факти ICTV
- ze1a1
- 112 Україна
- NEWSONE
- Хідьки Служби
- ВОТ ЗТО англійсь...
- Антон Плуцким

Показати ще 32

БІЛЬШЕ З YOUTUBE

- YouTube Premium
- Фільми
- Ігри

Пошук

1 Насколько Украина гуманная страна? Реалии отношения к животным и что можно сделать | ЭкоРубрика
Рубрика — медиа рішення 22:19

2 Кто в Украине уничтожает реки и озера. Как спасти и возвращать их к жизни | ЭкоРубрика
Рубрика — медиа рішення 21:52

3 В шаге от техногенной катастрофы. Шахты Донбасса. Хуже, чем Чернобыль | ЭкоРубрика (eng sub)
Рубрика — медиа рішення 24:25

4 "Черное золото" на ветер. Чем загрязнены украинские почвы? | ЭкоРубрика
Рубрика — медиа рішення 16:46

5 Что добыча антаря сделала с украинским Полесьем | ЭкоРубрика
Рубрика — медиа рішення 16:15

6 Битва с мусором под Полтавой. Что происходит на Макуховской свалке | ЭкоРубрика
Рубрика — медиа рішення 14:59

7 Кривой Рог, Украина: город в заводском дыму и люди, которым надоело задыхаться | ЭкоРубрика
Рубрика — медиа рішення 25:27

8 Отравленный Мариуполь: как активисты возвращают себе воздух у меткомбинатов | ЭкоРубрика
Рубрика — медиа рішення 19:24

9 ЭкоРеалии Запорожья: что поладает в лёгкие и сколько стоит человеческая жизнь? | ЭкоРубрика
Рубрика — медиа рішення 11:29

Карпаты в опасности. Будущее уникального Свидовца и вырубка лесов | ЭкоРубрика

ЭкоРеалии — документальные фильмы ЭкоРубрики

10 видео · 1 055 переглядів · Останнє оновлення: 8 січ. 2021 р.

«ЭкоРубрика — все об экологии — проблемах, локальных героях и образе жизни»
Медиапроект онлайн-издания пользающих решений "Рубрика": <https://rubryka.com/ua/>

Подписывайся срочно на ЭкоРубрику:
Telegram — <https://t.me/ecorubric>
Facebook — <https://www.facebook.com/ecorubric/>
Instagram — <https://www.instagram.com/ecorubric/>

Рубрика — медиа рішення ПІДПИСАТИСЯ

06.2018

NATIONAL GEOGRAPHIC

PLANET OR PLASTIC?

*18 billion pounds
of plastic ends up
in the ocean each
year. And that's
just the tip of
the iceberg.*

Додаток 3

Додаток 4

Додаток 5

Додаток 6

Додаток 7

Major city	US AQI	Followers
1 Lahore, Pakistan	177	180.5K
2 Karachi, Pakistan	169	76.1K
3 Kolkata, India	160	1.4M
4 Jakarta, Indonesia	153	1.5M
5 Kyiv, Ukraine	151	264.1K
6 Delhi, India	149	1.6M
7 Dhaka, Bangladesh	143	174.1K
8 Kathmandu, Nepal	131	70.9K
9 Dubai, United Arab Emirates	131	289.3K
10 Lima, Peru	127	35.9K

Додаток 8

КАК ДОЛГО РАЗЛАГАЕТСЯ МУСОР

банановая кожура 2-5 НЕДЕЛЬ	газета 2 МЕСЯЦА	картон 2 МЕСЯЦА	хлопковые перчатки 3 МЕСЯЦА
канат 3-14 МЕСЯЦЕВ	фанера 1-3 ГОДА	окурки 1-5 ЛЕТ	шерстяная одежда 1-5 ЛЕТ
картонная упаковка от молока 5 ЛЕТ	окрашенные доски 13 ЛЕТ	полиэтиленовый пакет 10-20 ЛЕТ	кожаная обувь 25-40 ЛЕТ
нейлоновая ткань 30-40 ЛЕТ	пластиковый стаканчик 50 ЛЕТ	консервная банка 50 ЛЕТ	батарейки 100 ЛЕТ
пластиковая трубка 200 ЛЕТ	одноразовый подгузник 450 ЛЕТ	пластиковая бутылка 400-500 ЛЕТ	алюминиевая банка 500 ЛЕТ
рыболовная леска 600 ЛЕТ	стеклянная бутылка 1000 ЛЕТ	<div data-bbox="901 1299 1433 1541" style="border: 1px solid #ccc; padding: 10px;"> <p>Что делать?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ограничить потребление долго разлагаемых продуктов и вещей • Сдавать на переработку </div>	